

ühiskonnõpetuse
eksamid

2006

2006. aasta ühiskonnaõpetuse riigieksami analüüs

Koostaja Ene Tannberg
Toimetaja Urmas Alas

1. Riigieksami korraldus ja eksami eesmärgid

2006. aasta ühiskonnaõpetuse riigieksam toimus 15. mail, lisaeksam 7. juunil. Töö kirjutamiseks oli aega neli tundi (240 minutit).

Haridusministri määrus nr.75, „Põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite korraldamise ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamise tingimused ja kord“, vastu võetud 24.12.2001, 2.peatükk §3 lõige 1 sätestab gümnaasiumi lõpueksamite eesmärgid:

- 1) hinnata riiklikus õppekavas määratletud õpitulemuste saavutatust eksamiaines;
- 2) saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest;
- 3) suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 4) siduda järjestikuseid haridusastmeid ja -tasemeid.

Vastavalt Põhikooli ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale (Vabariigi Valitsuse 25. jaanuari 2002 määrus nr 56) taotletakse gümnaasiumi ühiskonnaõpetusega, et õpilane:

- oskab ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nähtusi seostada, tunnetab süsteemi;
- mõistab Eestis ja rahvusvahelises elus toimuvaid protsesse ning oskab näha seoseid;
- oskab end määratleda, suhestades end Eesti, Euroopa ja maailmaga;
- mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna probleeme, tunneb end vastutavana nende lahenduste leidmisel;
- tunneb ühiskonna- ja poliitikateaduste terminoloogiat;
- tunneb mõningaid ühiskonnateooriaid;
- kasutab teabe hankimisel eesmärgipäraselt erinevaid allikaid;
- oskab leida, tõlgendada, üldistada, hinnata, talletada ja edastada ühiskonda puudutavat teavet;
- suhtub kriitiliselt massiteabesse;
- on suuteline osalema diskussioonis, oskab oma seisukohta kaitsta, väidelda;
- mõistab enda kui ühiskonnaliikme rolli ja valdab vastavaid käitumisoskusi;
- tunneb Eesti Vabariigi põhiseadust ja „Kodakondsuse seadust“ ning teisi olulisi õigusakte.

2. 2006. aasta eksamitöö põhiaandmed

2.1. Kontrollitud pädevused (RÕK-i õpitulemused)

Gümnaasiumi lõpetaja:

- tunneb kaasaja ühiskonna kujunemise põhijooni, kaasaja ühiskonna struktuuri ning korralduspõhimõtteid;
- omab ülevaadet kaasaegse majanduse toimemehhanismidest;
- teab olulisi rahvusvahelisi organisatsioone;
- oskab iseloomustada riikidevahelise poliitilise, majandusliku ja kultuurilise suhtlemise põhimõtteid, nüüdisaegseid sotsiaalpoliitilisi süsteeme, kaasaja maailma põhiprobleeme ja arengutendentse;
- tunneb demokraatia reegleid, inim- ja kodanikuõigusi, Eesti Vabariigi põhiseadust ja «Kodakondsuse seadust» ning teisi olulisemaid õigusakte;
- oskab adekvaatselt määratleda oma kohta ja võimalusi kaasaja maailmas, töötada ja elada turumajanduslikus ühiskonnas, osaleda ühiskonnaelus, kaitsta oma huve ja õigusi;

- oskab koguda massimeediast sotsiaal-poliitilist ja majanduslikku teavet, seda kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada.

2.2. Eksamitöö ülesehitus

Eksam oli kirjalik. Töö koosnes arutlusest ja üheksast temaatilisest ülesandest, iga ülesanne koosnes osaülesannetest.

Pärast töö kirjutamist pakiti eksamitöö nelja eraldi ümbriku, iga lehte hindas erinev hindaja (arutlusel oli kaks hindajat, teine hindaja ei näinud esimese pandud punkte).

Eksaminandil tuli valida kuuest arutlusteemast üks. Arutluse pikkus pidi olema 200—400 sõna. Arutluse eest oli võimalik saada 20 punkti, hinnati hindamisjuhendi järgi erinevaid osaoskusi.

Ülesannete eest oli võimalik saada 80 punkti, ülesanded jagunesid viie või kümnepunktisteks blokkideks.

Tabel 1. Ülesannete jagunemine temati ja osakaal kogu tööst

Ülesanne	Punktid	Punktid osaülesannete kaupa
Ühiskonna majandamine	10	3+2+3+2
Nüüdisühiskond	10	2+3+1+2+2
Riigi toimimine	10	2+2+2+4
Sotsiaalpoliitika	5	1+1+3
Keskond ja säästev areng	5	3+2
Erakonnad	10	3+2+1+2+2
Kaasaja maailma mitmepalgelisus	10	3+1+1+2+1+2
Rahvusvaheline suhtlemine	10	2+1+2+4+1
Eesti Vabariigi põhiseaduse tundmine	10	3+2+2+1+2

Eksamitöös kasutati eri tüüpi ülesandeid. Sageli kasutati eri tasandi rakendusi ühe ülesande sees. Mitmed osaülesanded olid paigutusülesanded (16% punktidest), äratundmist eeldas aga ka mõistete tundmine või näiteks erakonna programmi sidumine ideoloogiaga (5% punktidest). Lisaks arutlusele (20% punktidest) sisaldas iga ülesanneteblokk ka oma arvamuse esitamist ja selle põhjendamist (28% punktidest). Ülejäänud ülesanded (31% punktidest) olid reprodutseerimistasandi ülesanded. Seega vastasid ülesanded riigieksamitööle esitatud nõuetele: 20% äratundmistasandi, 30% reprodutseerimistasandi ja 50% rakendustasandi (analüüs, üldistamine, hinnangu andmine) ülesandeid. Eksamitöö sisaldas ülesandeid tekstidega, diagrammiga.

Eksaminandid võisid töö kirjutamisel kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust.

3. Eksamitulemusi iseloomustavad arvanded

3.1. Üldandmed ühiskonnaõpetuse riigieksamite tulemuste kohta

Tabel 2. Ühiskonnaõpetuse riigieksami tulemused aastate lõikes.

Aasta	Üldandmed		Mehed		Naised		Eesti õppekeel		Vene õppekeel	
	Arv	Punkte	Arv	Punkte	Arv	Punkte	Arv	Punkte	Arv	Punkte
2006	4310	57,79	1552	57,90	2758	57,73	3626	59,96	481	46,45
2005	3631	55,25	1349	55,56	2282	55,06	3311	56,09	412	48,84
2004	3031	59,35	1191	60,41	1835	58,65	2832	59,57	327	47,46
2003	2496	55,40	983	54,63	1513	55,91	2294	56,10	202	47,54
2002	995	64,15	435	64,89	560	63,57	921	65,04	74	53,14

Ühiskonnaõpetuse riigieksami sooritajate arv on aastatega kasvanud. Põhjuseid on mitu. Õpilasele võib tunduda, et ühiskonnaõpetuse eksamiks omandatav materjali hulk ei ole väga mahukas. See on ainus riigieksam, mida sooritatakse kahe kursuse läbimise järel. Samas eeldab ülesannete lahendamine orienteerumist ühiskonnaprobleemides, riikliku õppekava läbivate teemade pädevuste omandamist, ainetevahelist integratsiooni. Ilmselt seetõttu ongi silmapaistvate tulemuste osakaal suhteliselt tagasihoidlik (100-punktilisi töid pole ühiskonnaõpetuses seni olnud). Keskmist tulemust mõjutavad kindlasti ka osa õpilaste vähene motivatsioon (eksamit valitakse ka seetõttu, et mingi eksam on ju vaja sooritada), samuti asjaolu, et kõrgkooli astumiseks vajatakse ühiskonnaõpetuse eksami tulemust harva. Võrreldes 2005. aasta riigieksamiga on ühiskonnaõpetuse riigieksami keskmine tulemus tõusnud üle kahe punkti. Arvestades eksamisooritajate absoluutarvu suurenemist ligi 700 õpilase võrra võib pidada seda tulemust väga positiivseks.

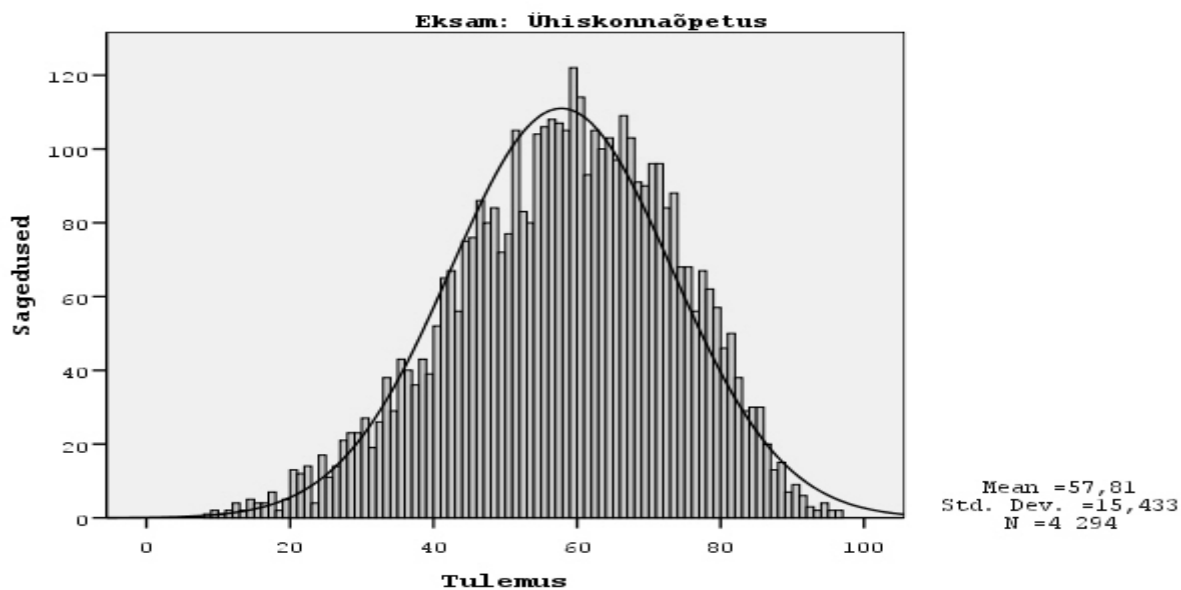
Meeste ja naiste eksamitulemused oluliselt ei erine, meeste tulemused on olnud tavaliselt õige veidi paremad.

Tulemuste võrdluses õppekeele alusel ilmneb rohkem kui 10-punktiline vahe eestikeelsete tööde kasuks (keskmine tulemus 57,81 punkti, eesti keeles kirjutajatel 59,96 ja vene keeles kirjutajatel 46,45). Suurenenud on venekeelsete tööde kirjutajate arv, samas on nende keskmine tulemus langenud. Eesti keeles kirjutajate tulemused näitavad vastupidist tendentsi. On positiivne, et 0 punktiga hinnatud töid ühiskonnaõpetuses ei olnud. Positiivset tulemust ei saanud 39 õpilast, 11 meest ja 28 naist (nende tulemus jäi alla 20 punkti).

Tabel 3. 2006. aasta riigieksami tulemuste statistilised näitajad.

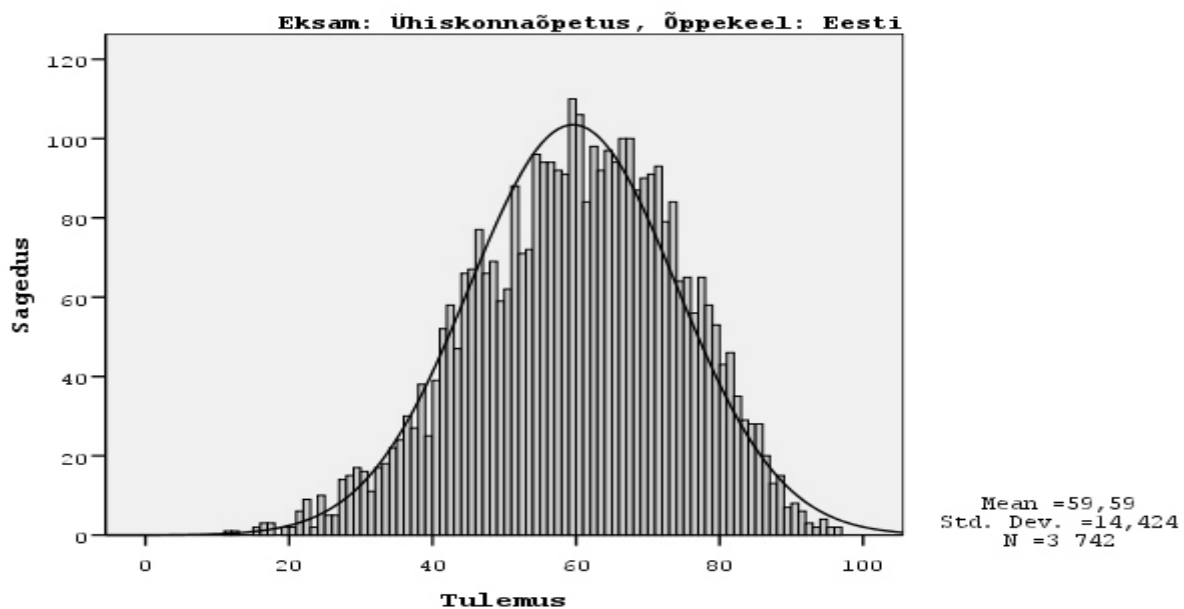
Keskmine	57,81
Mediaan	59,00
Standardhälve	15,43
Asümmeetria	-,31
Asümmeetria standardhälve	,04
Ekstsess	-,25
Ekstsessi standardhälve	,07
Minimaalne tulemus	8
Maksimaalne tulemus	96

Diagramm 1. Eksamitulemuste üldine jaotus.

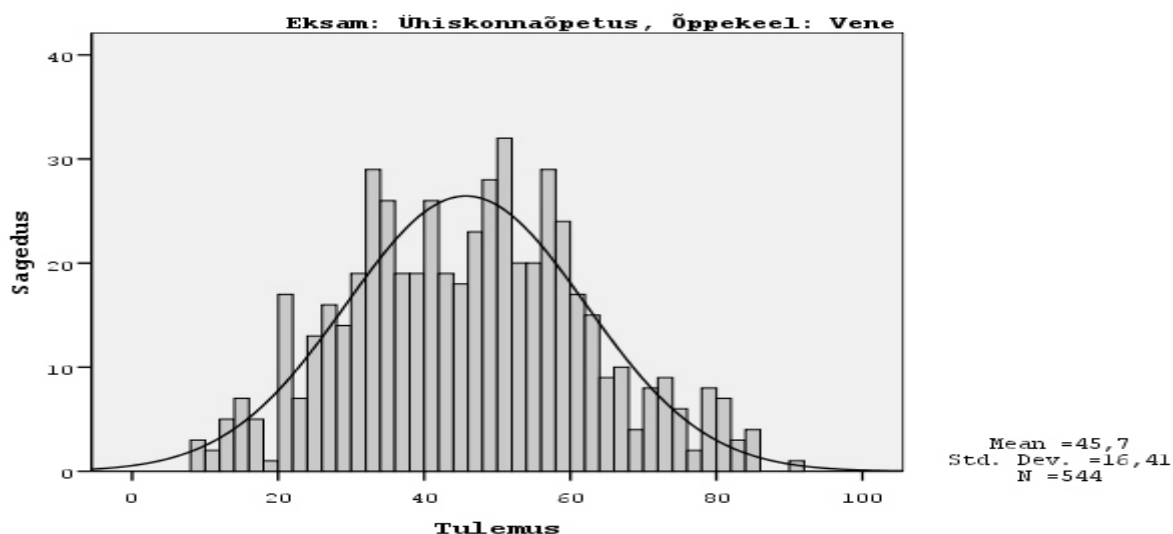
Mean- keskmine
Std. Dev- standart hälve
N- töö kirjutajate arv

Diagramm 2. Eksamitulemuste jaotus õppekeele alusel: eesti keel.

Mean- keskmine
Std. Dev- standart hälve
N- töö kirjutajate arv

Diagramm 3. Eksamitulemuste jaotus õppekeele alusel: vene keel.

Tabel 4. 2006. aasta riigieksami sooritajad koolitüüpide ja õppekeelte kaupa

	Koolitüüp	Eesti õppekeel	Muu	Vene õppekeel	Kokku
Asukoht	Kutseõppeasutused	67	0	8	75
	Maakonnakeskus	740	0	24	764
	Suurlinn	1043	0	394	1437
	Teeninduspiirkonnata koolid	471	2	3	476
	Täiskasvanute gümnaasiumid	636	0	101	737
	Valla- ja väikelinnakoolid	953	0	77	1030
Kokku		3910	2	607	4519

Analüüsi koostamisel selgus, et statistikas esitatud eksamisooritajate arvud on erinevad. Üldstatistika kohaselt oli ühiskonnaõpetuse eksami sooritajaid 4310. Lisaeksamit kirjutas 18 õpilast. Eksamile registreerunudest jättis eksamile tulemata 197 inimest. REKK-i kodulehel olev eksamite statistika märgib sooritajate arvuks 4320. Ülaltoodud tabeli kohaselt oli eksaminande 4519 (siia hulka on arvestatud ka need, kes eksamile registreerunud, kuid jätsid tulemata). Mõne tabeli kohaselt oli eksaminande 4294. Et valim on üsna suur, siis üldstatistikat need erinevused oluliselt ei mõjuta.

Analüüsis on kasutatud analüüsija kasutuses olevat statistikat.

Tabel 5. 2006. aasta riigieksamite üldstatistika õppeainete kaupa.

Eksam	eksaminandide arv	keskmine tulemus	alla 20p saanute arv/%	min tulemus	max tulemus	mediaan	standardhälve
Ajalugu	2248	66,47	26/1,17	4	99	70,00	18,507
Bioloogia	3823	62,16	49/1,29	0	99	63,00	18,146
Eesti keel (kirjand)	10004	55,80	130/3,33	0	100	56,00	21,139

Füüsika	582	69,24	8/1,38	12	100	72,00	21,198
Geograafia	7055	59,91	7/0,10	1	95	61,00	13,732
Inglise keel	9603	64,37	25/0,26	0	99	65,00	16,165
Keemia	2313	65,50	20/0,87	11	100	68,00	19,671
Matemaatika	6345	50,68	457 7,25	0	100	50,00	23,390
Prantsuse keel	58	75,41	- /-	36	94	79,00	13,554
Riigikeel	4883	63,41	117/2,40	0	100	67,00	22,715
Saksa keel	907	70,43	-/ -	20	100	71,00	17,995
Vene keel (kirjand)	3649	56,72	47/1,29	0	100	57,00	19,784
Vene keel (võõrkeelena)	508	80,73	-/-	20	100	84,00	14,619
Ühiskonnaõp.	4310	57,79	39/0,91	8	96	59,00	15,446
Kokku	56288	59,95	x	0	100	61,00	19,744

Teiste ainetega võrreldes on ühiskonnaõpetuse eksamil alla 20 punkti piiri jäänute suhtarv väike (vaid geograafias, inglise keeles ja keemias oli läbikukkujaid veel vähem). Keskmine tulemus (57,79) on siiski madalam kõigi eksamite keskmisest (59,95). Maksimumtulemus (96 punkti) on samuti madalam kui ülejäänud ainete eksamitel (ühiskonnaõpetusega samas grupis on selles mõttes ka geograafia ja prantsuse keel). Ülejäänud ainetes oli maksimumtulemus 99 või 100 punkti. Ühiskonnaõpetuses on suhteliselt vähe üle 90-punktilisi töid, samas on vähem ka neid, kes eksami lävendit ei ületanud.

3.2. Arutluse üldised tulemused

Eksaminand sai valida kuue arutluse teema vahel:

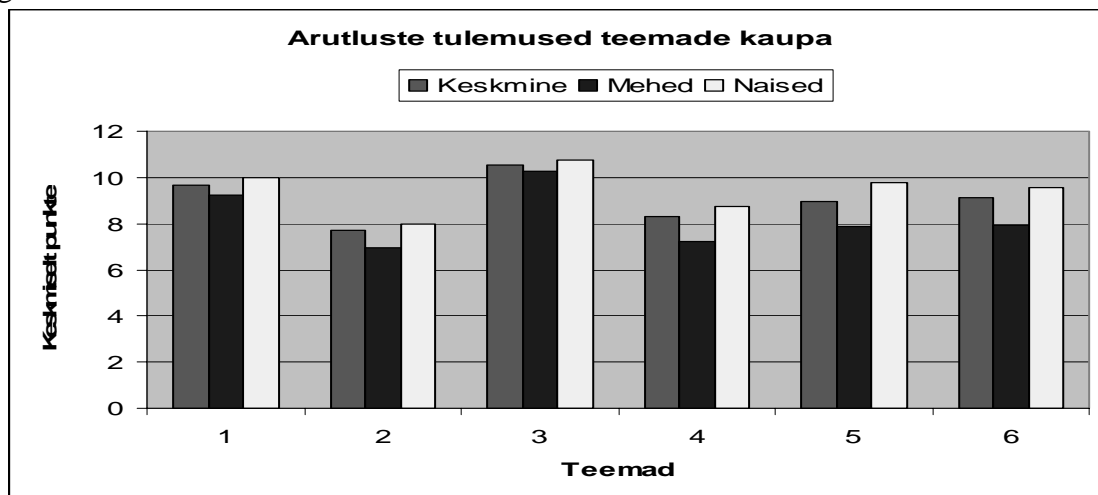
1. Kas suudame arvestada Internetis peituvaid võimalusi ja ohte?
2. Kus on avaliku ja eraelu piirid?
3. Kuivõrd maksupoliitika kaudu saab mõjutada majandusedu ja indiviidi toimetulekut?
4. Milleks meile aktiivne kodanik?
5. Kas globaliseerumine süvendab või vähendab riikide ja kultuuride erinevusi?
6. Kuidas tagada ühiskonna jätkusuutlikkus?

Arutluse hindamisjuhend

P	Töö struktuur 3 p	Teadmised, näited* 3 p	Probleemi väljaarendamine, arutlus, analüüs 5 p	Isiklik arvamus, selle põhjendatus 4 p	Järeldused 3 p	Stiil ja õigekiri 2 p
0	Kirjutamist on alustatud, töö ei vasta arutluse nõuetele;	Teadmised antud valdkonnas puuduvad või on mittetõesed;	Arutlus pole teemakohane;	Puudub teemakohane isiklik seisukoht;	Puuduvad teemakohased järeldused;	Puudub arutlev laad; termitite vale kasutamine; töö on täis kirjavigu;
1	esitatud on ainult teemaarendus; töö ei ole struktureeritud;	on esitatud mõni juhuslik teemakohane fakt või näide;	kirjeldav laad; probleem on sõnastatud, kuid käsitlemata; esineb vasturääkivusi; väited	esitatakse käibetõdesid;	on esitatud lihtsamad teemakohased järeldused;	üksikud eksimused, ebakorrektsust ainealaste terminite

			on tõestamata;			kasutamisel; släng, labane, lohakas väljenduslaad; stiil ülespuhutud; töö kirjeldav, ei tugine näidetele;
2	töö on struktureeritud, ülesehituses puudub tervik ja loogika, käsitus on ühekülgne;	esitatud on näiteid või fakte teema ühekülgseks kirjeldamiseks;	probleem on käsitletud ühekülgsest, teemat lõpuni avamata;	oma arvamuse esitamine ilma näideteta;	järeldused tulenevad arutluse käigust, lähtuvad võrdlustest ja seostest;	töö on arutlev ja üldistav; sõnastus ja kirjaviis on korrektsed.
3	ülesehitus on arutluse üldnõuetele vastav (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte).	näiteid või fakte on teema terviklikuks analüüsiks piisavalt, nende valik on põhjendatud ja toetavad analüüsi käiku.	probleem on käsitletud ja välja on toodud iseloomulikud jooned;	oma arvamuse kinnitamine mõne näitega;	järeldused tulenevad arutluse käigust, on põhjendatud, üldistavad ja argumenteeritud.	
4			probleem on käsitletud ja välja on toodud võrdlused ja seosed;	oma arvamus on näidete abil põhjendatud ja eksaminand oskab teemat analüüsides kaitsta oma seisukohti.		
5		* valede faktide esitamise korral võetakse üks punkt maha	probleem on välja arendatud, esitatud on üldistused ja põhjendused.			

Diagramm 4. Arutluste tulemused.

Tabel 6. Arutluse valinud eksaminandide absoluutarvud teema, soo ja õppekeele järgi

Teema	Kokku	Mehed	Naised	Mehed (eesti)	Naised (eesti)	Eesti õppekeel	Mehed (vene)	Naised (vene)	Vene õppekeel
1	1359	606	753	516	619	1135	90	134	224
2	629	168	461	160	432	592	8	29	37
3	279	131	148	116	129	245	15	19	34
4	1109	290	819	258	675	933	32	144	176
5	577	243	334	237	315	552	6	19	25
6	289	85	204	79	182	261	6	22	28

Arutluse keskmine tulemus kõikide teemade lõikes oli 8,85 punkti (4290 kirjutajat). Naistel oli see veidi parem (9,6 punkti, 2746 kirjutajat) kui meestel (1544 kirjutajat, keskmine 8,3 punkti). Eestikeelsete tööde tulemus oli veidi parem – keskmiselt 8,92 punkti (meestel 8,37 ja naistel 9,24). Venekeelsete tööde keskmine tulemus oli 8,37 punkti (meestel 7,71 ja naistel 8,66).

Tabel 7. Arutluste üldised tulemused aspektide kaupa

	Osatulemus	Esimene aspekt	Teine aspekt	Kolmas aspekt	Neljas aspekt	Viies aspekt	Kuues aspekt
Keskmine	8,85	1,66	1,56	1,77	1,71	1,00	1,25
Minimaalne tulemus	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Maksimaalne tulemus	20,00	3,00	3,00	5,00	4,00	3,00	2,00
Mediaan	9,00	2,00	1,50	2,00	1,50	1,00	1,00
Standardhälve	4,29	,77	,80	,93	,98	,70	,59
Asümmeetria	,01	-,03	-,14	,35	,19	,51	-,21
Ekstsess	-,30	-,53	-,51	,09	-,83	,08	-,55

Aspektide kaupa tulemusi analüüsidest ilmneb, et enam kaotati punkte probleemi arendamises (teine aspekt), analüüsis (kolmas aspekt) ja järelduste tegemises (viies aspekt). Suhteliselt tagasihoidlik oli ka isikliku arvamuse esitamise oskus (neljas aspekt). Need statistilised näitajad aitavad seletada, mis punktisaak arutluste eest oli nii madal. Õpilased ei ole õppinud arutlusi kirjutama nii hästi kui tarvis.

Arutlust ei kirjutanud 46 eksaminandi (26 eesti keeles ja 20 vene keeles kirjutajat, neist 20 noormeest ja 26 neidu).

Hindajate tähelepanekute põhjal võis arutlused jagada kaheks: ühed, kus arutleti püstitatud probleemide üle, ja teised, kus pigem kirjeldati olukorda, ning kohati lausa primitiivselt (näiteks olen aktiivne kodanik kui olen seltskonnas lõbus isik). Üsna palju oli alla 200-sõnalisi töid (juhendi kohaselt neid ei hinnatud). Eristusid selgelt grupid, millele sai anda ainult vähe punkte (tööd olid pakitud ümbrikesse koolide kaupa). Kas sellest saab teha järeldusi õpetaja töö kohta? Või on tegemist pigem õpilaste motivatsiooni puudumisega (tulemust ei vajata edasiõppimiseks)? Või valivad ühiskonnaõpetuse eksami sagedamini need, kellele teised ained käivad üle jõu? Need küsimused vajavad eraldi uurimist. Eksamitööle lisatud tagasiside leht õpilastele annaks ehk mingi vastuse. Analüüsija käsutuses ei ole kokkuvõtteid õpilaste arvamustest. Töid lugedes jäi silma, et paljud märkisid küsimuse „Miks valisite just ühiskonnaõpetuse eksami?“ vastuseks, et ei osanud muud valida või et eksam tundus lihtne teistega võrreldes.

Hindajad polnud rahul eksaminandide keelekasutusega. Ka statistikast nähtub, et õigekirja ja stiili eest jäi paljudel punkte saamata (kuues aspekt). Tõenäoliselt ei toonita kõik õpetajad, et kõik ühiskonnaõpetuse (ja alao tööd) peab kirjutama korrektselt. Väga palju kasutatakse

slängi, ei osata kasutada suurt ja väikest algustähte, probleeme on kokku- ja lahkukirjutamisega. Kasutatakse valesti lühendeid. Hindajad tõstasid küsimuse koostööst keeleõpetajatega, sest lõpukirjandi teemad on nihkunud üha rohkem ühiskonnaõpetuse valdkonda. Emakeeleõpetajad rõhutavad kirjandi kirjutamist teoste põhjal, ühiskonnaõpetuses aga eeldatakse ühiskonnaprobleemide analüüsi ja konkreetseid näiteid.

3.3. Arutluse tulemused teemade kaupa

3.3.1. Kas suudame arvestada Internetis peituvaid võimalusi ja ohte?

Teema käsitlemine eeldas, et eksaminandid teavad, milliseid võimalusi pakub Internet suhtlemiseks, info otsimiseks ja ise info tootmiseks, ametkondadega asjaajamiseks jne. Eeldati hinnangut selle kohta, kui hästi kasutavad tänase neid võimalusi avalik sektor või kodanikud. Teema eeldas kriitilist suhtumist ja selle näitamist. Teema tasakaalustatud avamiseks tuli käsitleda võimaluste kõrval ka ohtusid ja nende ennetamise viise.

See teema oli eksaminandide hulgas kõige populaarsem. Keskmine tulemus 9,65 oli paremuselt teine. See oli kõige populaarsem teema meeste hulgas, naiste valikutes jäi see teisele kohale. Punktisumma oli veidi suurem siiski naistel ja eesti keeles kirjutajatel, kuigi ka vene keeles kirjutati sel teemal palju.

Tabel 8. Arutluste tulemused aspektide kaupa

	Osatulemus	Esimene aspekt	Teine aspekt	Kolmas aspekt	Neljas aspekt	Viies aspekt	Kuues aspekt
Keskmine	9,65	1,76	1,78	1,96	1,80	1,06	1,30
Minimaalne tulemus	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Maksimaalne tulemus	20,00	3,00	3,00	5,00	4,00	3,00	2,00
Mediaan	9,50	2,00	2,00	2,00	1,50	1,00	1,00
Standardhälve	3,89	,73	,72	,91	,94	,67	,55
Asümmeetria	,01	-,11	-,31	,27	,22	,48	-,19
Ekstsess	,03	-,53	-,05	,17	-,81	,18	-,44

Internet on tänapäeval muutunud väga paljudele argielu osaks. Seega võis loota põhjalikke arutelusid nii Interneti võimaluste kui ohtude üle.

Selle teema valinud lahendasid probleemi aga sageli ühekülgsest, kirjutades kas ainult ohtudest või ainult võimalustest. Võimalustena esitati enamasti muusika ja filmide hankimist internetist, suhtlemist, abi koolitöös. Ohtudena märgiti arvutiviiruseid, ohtlikke lehekülgi, kirjutati ka terrorismist jne. Vähe käsitleti autorikaitse problemaatikat, samuti E-riigi võimalusi. Vaid üksikud oskasid tuua välja ohte, mis kaasnevad oma isikuandmete sisestamisega, vähe räägiti näilisest anonüümsusest, eetikaprobleemidest seoses kommentaaridega jne. Samas oli arutlusi, kus teemat lahati väga mitmekülgsest ja ilmnis eksaminandi eruditsioon antud teemal.

Hindajate esialgne kartus, et sellel teemal kirjutatakse vaid ühekülgseid töid, ei pidanud paika.

3.3.2. Kus on avaliku ja eraelu piirid?

Eksaminandilt eeldati eraelu ja avaliku elu mõiste selgitamist ja avamist, teadmist põhiseaduslikest kaitsemehhanismidest. Arutlust sellest, mis määrab piiri, kes, miks ja kuidas piire avardab või neist üle astub.

Teema valis 629 eksaminandi, valikutelt oli see populaarsuselt kolmas, kuid tulemus oli madalaim (7,70 punkti). Suhteliselt ebapopulaarne oli teema venekeelsete kirjutajate hulgas. Üldiselt kirjutasi sellel teemal paremini naised, võrdluses keele alusel on venekeelsete tööde punktisumma suurem kui eestikeelsetel (valikuid oli vähe, ilmselt valisid teema need, kes seda tundsid).

Tabel 9. Arutluste tulemused aspektide kaupa

	Osatulemus	Esimene aspekt	Teine aspekt	Kolmas aspekt	Neljas aspekt	Viies aspekt	Kuues aspekt
Keskmine	7,70	1,49	1,28	1,49	1,50	,81	1,13
Minimaalne tulemus	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Maksimaalne tulemus	17,50	3,00	3,00	4,00	4,00	3,00	2,00
Mediaan	7,50	1,50	1,00	1,50	1,50	1,00	1,00
Standardhälve	3,80	,72	,74	,78	,88	,62	,57
Asümmeetria	,03	-,01	,08	,26	,27	,43	-,05
Ekstsess	-,20	-,32	-,52	-,07	-,50	-,12	-,33

Teema on ühiskonnas jätkuvalt aktuaalne. Kollase ajakirjanduse kaasabil puhkeb ikka ja jälle mediaskandaale. Kuidas saaks inimene end kaitsta, kui ta on taoliste sündmuste keerisesse sattunud? Mida teha, et selgelt tõmmata piir eraelu ja avaliku elu vahele? Eksaminandid ei suutnud näha inimesi erinevates rollides. Levinuim arusaam oli, et avaliku elu tegelastel ei saa olla eraelu. Arvati, et kui inimene on teatud positsioonil ühiskonnas, siis peavadki kõik tema tegemisi teadma. Samas ei osatud näha, et ka nn tavalisel inimesel võib olla rolle avalikus elus. Enamasti ei osatud teemaga siduda näiteks andmekaitseadust, vähesed tõid näiteid eraelu puutumatusel. Palju toodi näiteid nn Kadrioru pidude skandaalist, kuid ei osatud teha üldistavaid järeldusi.

Eraelu ja avaliku elu teemal kirjutatud arutlused olid enamasti ühekülgised, maksimumpunkte selle teema eest ei saadud. Statistika tuginedes võib seda teemat pidada ebaõnnestunuks. Samas on oluline, et õpilastega antud teemadel koolitunnis räägitaks. Me kõik peaksime teadma reegleid meediaga suhtlemisel ning oskust end ja oma lähedasi kaitsta.

3.3.3. Kuivõrd maksupoliitika kaudu saab mõjutada majandusedu ja indiviidi toimetulekut?

Maksupoliitika on olnud Eestis aktuaalne kõigi valimiste ajal ja iga parteiprogrammi puhul. Keinsianismi ja monetarismi teooriad on käsitlust leidnud ajaloo ja ühiskonnaõpetuse tunnis. Õpilastelt oodati kõigi nende argumentide esitamist näitamaks, kuidas otsused ja kaudsed maksud mõjutavad ettevõtlust ja üksikisiku heaolu.

See teema oli kõige ebapopulaarsem (279 valikut), samas oli keskmine tulemus kõige parem (10,52). Mehed valisid majandusteemat rohkem kui naised. Suhteliselt palju oli kirjutajaid venekeelsete meeste hulgas. Tõenäoliselt usaldasid majandusteemal kirjutada ainest hästi valdavad eksaminandid. Venekeelsete tööde punktisumma oli mõnevõrra suurem kui eestikeelsetel.

Tabel 10. Arutluste tulemused aspektide kaupa

	Osatulemus	Esimene aspekt	Teine aspekt	Kolmas aspekt	Neljas aspekt	Viies aspekt	Kuues aspekt
Keskmine	10,52	1,84	1,78	2,13	2,08	1,35	1,35
Minimaalne tulemus	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Maksimaalne tulemus	20,00	3,00	3,00	5,00	4,00	3,00	2,00
Mediaan	10,00	2,00	2,00	2,00	2,00	1,00	1,00
Standardhälve	4,30	,76	,82	,99	1,01	,77	,58
Asümmeetria	-,12	-,09	-,31	,11	-,14	,29	-,32
Ekstsess	-,36	-,66	-,56	,01	-,92	-,30	-,69

Maksupoliitika teemal kirjutajad oskasid enamasti ainekst reaalse Eesti eluga siduda. Nad esitasid ülevaate praegusest maksupoliitikast ning arutlesid, mis muutuks ühe või teise majanduspoliitilise pöörde korral. Kuigi sel teemal kirjutati ka väga nõrku töid, oli see võimalus majandusteemat hästi valdavatele noortele oma teadmisi näidata.

3.3.4. Milleks meile aktiivne kodanik?

Eksaminand võis leida, et aktiivne kodanik pole meile vajalik, kuid ka seda, et aktiivne kodanik ongi ühiskonna edasiliikumise tagatis. Käsitlemist pidanuks leidma kodanikuühiskonna kontseptsioon.

Kas piisab poliitikast huvitumiseks tarbija positsioonist või peab ise olema aktiivne kaasalööja? Aktiivset kodanikku võinuks antud kontekstis käsitleda laiahaardeliselt. Avaliku võimutegevuse formuleerimiseks ja juhtimiseks vajaminev valitsuse mõjutamine ja kontrollimine: arutelu sõprade ja perekonna ringis, uudiste jälgimine ajalehes ja meedias, institutsioonidele kirjade kirjutamine, osalemine koosolekutel, huvirühmade töös; osalemine valimistel (ka kandideerimine), raha annetamine teatud eesmärkide saavutamiseks, osalemine kampaaniates. Osalemise viisid: alates poliitikaga tutvumisest lõpetades osalemisega kooli omavalitsuses, erakondade noorteorganisatsioonides, osalemine vabatahtlike töös, noorsooparlamentides, simulatsioonimängudes jmt.

Kodaniku teemat valiti palju (1109 eksaminandi), samas oli keskmine tulemus (8,33) tagasihoidlik (eelviimane). See oli tüdrukute lemmikteema (poiste lemmikuks olid interneti võimalused ja ohud). Kodaniku teemat valisid ühtemoodi palju nii eesti kui vene keeles kirjutajad. Vene keeles kirjutajad said kokkuvõttes mõnevõrra parema tulemuse (eestlased 8,24, venelased 8,79 punkti). Võimalik, et venekeelsetes koolides käsitleti seda teemat rohkem (seoses kodakondsuseksamiga).

Tabel 11. Arutluste tulemused aspektide kaupa

	Osatulemus	Esimene aspekt	Teine aspekt	Kolmas aspekt	Neljas aspekt	Viies aspekt	Kuues aspekt
Keskmine	8,33	1,61	1,44	1,58	1,58	,90	1,22
Minimaalne tulemus	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Maksimaalne tulemus	19,50	3,00	3,00	4,50	4,00	3,00	2,00
Mediaan	8,00	1,50	1,50	1,50	1,50	1,00	1,00
Standardhälve	4,34	,81	,82	,94	,99	,69	,62
Asümmeetria	,07	-,02	-,05	,33	,26	,56	-,25

Ekstsess	-,42	-,61	-,62	-,15	-,81	,25	-,69
-----------------	------	------	------	------	------	-----	------

Paljud eksaminandid jätsid teema lõpust ära küsimärgi (ei pidanud oluliseks?) ja hakkasid kirjeldama nende arvates aktiivset kodanikku. Aktiivne kodanik tegeles aktiivselt spordiga, rajas oma firmat, oli seltskonnahing jne. Vähem seostati aktiivset kodanikku ühiskonnaelus kaasalöömisega, valimistes osalemisega, arvamuse avaldamisega, mittetulundusorganisatsioonides tegutsemisega. Sellel teemal kirjutati väga palju mittemidagiütlevaid tekste. Kuivõrd muutnuks olukorda teema teistsugune sõnastus? Kui aktiivse kodaniku asemel olnuks termin kodanikuaktiivsus? Hindajate arvates on õpilaste sõnataju väga erinev ja pole kindel, kas teistsuguse sõnastuse asemel olnuks tulemused paremad. Me ei tea, miks paljud eksaminandid selle teema valisid. Võimalik, et valiti kõige lihtsamana tunduv teema või oli valinute hulgas suhteliselt rohkem nõrgemate teadmistega õpilasi. Väga palju oli teemast mööda kirjutajaid. Statistika seisukohast võiks teemat ebaõnnestunuks lugeda, samas õpitulemuste seisukohast on püstitatud probleem päevakohane.

3.3.5. Kas globaliseerumine süvendab või vähendab riikide ja kultuuride erinevusi?

Õpilane võis väiteid leida mõlema kasuks. Oluline oli oma seisukoha selgitamine näidete kaudu. Teema avamiseks tuli selgitada mõistet globaliseerumine. Teema tasakaalustatud käsitlemiseks tuli analüüsida globaliseerumise mõju nii riikidele kui ka kultuurile.

Globaliseerumisega väheneb poliitiliste ja majanduslike piiride tähtsus. Üleilmastunud maailm loob uusi võimalusi, kuid samal ajal tõstab esile ebavõrdsust ja väärnähtusi. Globaliseerumisega kaasnevad ka inimeste vabam liikumine ja mitmekultuuriliste ühiskondade tekkimine, mis nõuavad uute poliitiliste ja sotsiaalsete raskuste ületamist.

Globaliseerumisest kirjutajaid oli suhteliselt rohkem meeste hulgas, üsna ebapopulaarne oli see teema venelaste jaoks. Üldse kirjutati sel teemal 577 eksaminandi. Valikutelt oli antud teema neljandal kohal.

Keskmine tulemus (8,98) ei olnud eriti hea. Vene keeles kirjutajad said veidi rohkem punkte (9,10 eestlaste 8,99 vastu), kuid neid oli vähe – ainult 25.

Tabel 12. Arutluste tulemused aspektide kaupa

	Osatulemus	Esimene aspekt	Teine aspekt	Kolmas aspekt	Neljas aspekt	Viies aspekt	Kuues aspekt
Keskmine	8,98	1,66	1,51	1,78	1,78	1,04	1,22
Minimaalne tulemus	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Maksimaalne tulemus	20,00	3,00	3,00	5,00	4,00	3,00	2,00
Mediaan	9,00	1,50	1,50	2,00	1,50	1,00	1,00
Standardhälve	4,36	,75	,81	,92	1,03	,75	,60
Asümmeetria	,09	-,01	,00	,53	,02	,48	-,18
Ekstsess	-,41	-,45	-,53	,48	-1,03	-,17	-,65

Globaliseerumine ja globaalprobleemid on paljude jaoks kattuvad mõisted. Väga sageli seostati globaliseerumist üksnes Euroopa Liidu sees toimuva integratsiooniga. Teemat käsitleti sageli ühekülgselt, näiteks ainult majanduslikku või ainult kultuurilist üleilmastumist. Mitmetes töödes kritiseeriti amerikaniseerumist. Tihti kirjutati üksnes piiride avardamisest ja reisimise ning õppimise lihtsustumisest. Sageli jäi pealkirjas püstitatud küsimus riikide ja kultuuride erisuste süvenemisest või vähenemisest vastamata. Siiski kirjutati sellel teemal ka väga häid arutlusi maksimumpunktidele. See teema eeldas laia

silmaringi ja erinevates ainetes õpitud teadmiste rakendamise oskust. Rida eksaminande sai selle ülesandega suurepäraselt hakkama.

3.3.6. Kuidas tagada ühiskonna jätkusuutlikkus?

Jätkusuutlikkuse tagamisse peab kaasama kogu ühiskonna – erinevate vajaduste ja huvide tasakaal on pikaajalise jätkusuutlikkuse võti. Majanduskasv ja konkurentsivõime, mis on olulised tegurid riigi heaolumudeli finantseerimiseks, peavad olema seotud keskkonnale ja sotsiaalpoliitikale avaldatavate mõjudega ning olema nendega tasakaalus. Eksaminandilt oodati laiahaardelist käsitlust või siis ühe mõjuri sügavamalt hindamist. Mõiste jätkusuutlikkus tuli avada arutluse käigus.

Jätkusuutlikkuse teemal kirjutas 290 eksaminandi. Populaarsuselt oli teema eelviimane. Keskmise punktisumma (9,10) oli tulemuselt teine, enam valisid teemat tüdrukud. Vene keeles oli kirjutajaid vähe, kui samas oli see ainus teema, kus vene keeles kirjutavad mehed said parema tulemuse naistest.

Tabel 13. Arutluste tulemused aspektide kaupa

	Osatulemus	Esimene aspekt	Teine aspekt	Kolmas aspekt	Neljas aspekt	Viies aspekt	Kuues aspekt
Keskmine	9,10	1,65	1,55	1,77	1,76	1,07	1,30
Minimaalne tulemus	,00	,00	,00	,00	,00	,00	,00
Maksimaalne tulemus	20,00	3,00	3,00	5,00	4,00	3,00	2,00
Mediaan	8,50	1,50	1,50	1,75	1,50	1,00	1,00
Standardhälve	4,49	,76	,83	,98	1,04	,77	,59
Asümmeetria	,23	,22	-,01	,63	,19	,51	-,29
Ekstsess	-,61	-,68	-,63	,19	-,90	-,23	-,60

Jätkusuutlikkuse teemal oli nii tugevaid kui nõrku kirjutajaid. Oli väga hästi kirjutatud arutlusi. Jätkusuutlikkust on ühiskonnaõpetuse õpikus väga hästi käsitletud, ja eksaminandid, kes olid materjali omandanud, said teemaga hästi hakkama. Samas oli neidki kirjutajaid, kes terminit tundmata midagi kokku püüdsid kirjutada. Jätkusuutlik tähendas näiteks haridustee jätkamist, soo jätkamist jne.

Hindajad märkisid, et aastatega on õpilaste arutlusoskus siiski edasi läinud. Kui esimestel aastatel oli palju eksaminande, kes ei kirjutanudki arutlust, siis nüüd oli kirjutamisest loobujaid suhteliselt vähe. Vähemaks on jäänud hüüdlauseid ja loosungeid (esines siiski suhteliselt enam kodaniku teema puhul). Arutluse kirjutamist on võimalik harjutada, oluline on oskus verbaliseerida oma teadmisi. Kohati tundus, et õpilased on harjutatud mingit kindlat teemat kirjutama ja püüavad omandatut sobitada. Näiteks teadmisi Euroopa Liidust püüti näidata globaliseerumise teema all.

Igal aastal on teemade hulgas olnud hetkel ühiskonnas aktuaalsete probleemide käsitlust. See annab võimaluse kirjutada neil, kes jälgivad ajakirjandust. Seega peaks endale sobiliku leidma nii tugevam kui nõrgem õpilane. Valiku teevad nad paraku siiski ise.

3.4. Ülesannete tulemused

Ülesanded jagunesid järgmistesse temaatilistesse blokkidesse:

- Kaasaja maailma mitmepalgelisus
- Riigi toimimine

Eesti Vabariigi põhiseaduse tundmine

Ühiskonna majandamine

Nüüdisühiskond

Rahvusvaheline suhtlemine

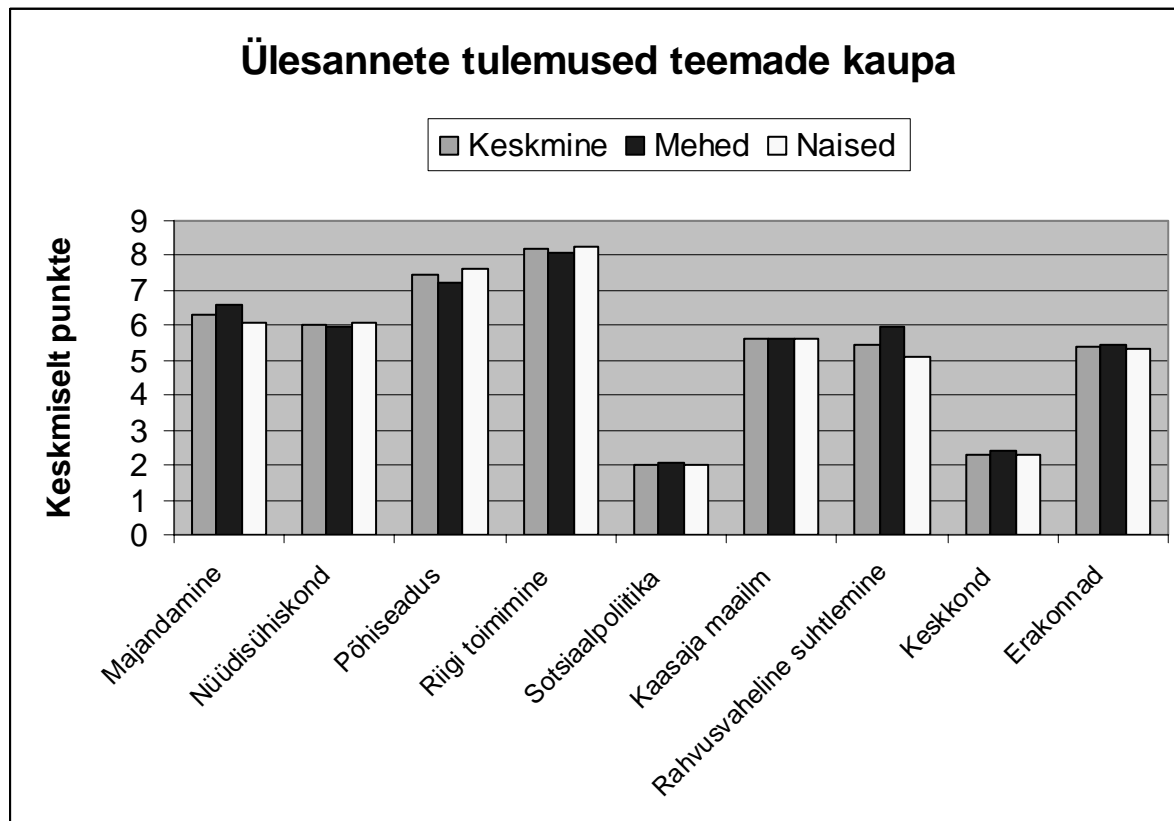
Erakonnad

Keskkond ja säästev areng

Sotsiaalpoliitika

Ülesannete 1—7 eest oli võimalik saada 10 punkti, ülesanded 8 ja 9 olid mõlemad 5-punktilised.

Diagramm 5. Ülesannete keskmised tulemused

Seitse küsimuste blokki olid koostatud 10-punktilistena.

Kõige paremini osati neist vastata riigi toimimisega seotud küsimustele (keskmine 8,21 punkti). Naiste tulemus (keskmine 8,27) oli siin mõnevõrra parem kui meestel (8,10). Hästi lahendati ka põhiseaduse küsimusi (keskmine 7,48 punkti). Sellegi küsimuse eest said naised rohkem punkte (naised 7,63 ja mehed 7,23). Majandusküsimuste blokis olid tunduvalt edukamad mehed (keskmine 6,28 punkti, meestel 6,60 ja naistel 6,09).

Nüüdisühiskonna tundmises (keskmine 6,02) olid mõnevõrra tugevamad naised (6,06, meeste keskmine 5,94). Kaasaja maailma teematikast teati enamvähem ühtemoodi (keskmine 5,64, meestel 5,61 ja naistel 5,64). Meeste teemaks võiks nimetada ka rahvusvahelist suhtlemist (keskmine 5,42, meestel 5,94 ja naistel 5,12) ning erakondade küsimusi (keskmine 5,37, meestel 5,46 ning naistel 5,31).

Sotsiaalpoliitika ja keskkonna küsimused olid mõlemad 5-punktilised. Paremini vastati neist keskkonna teematikast (keskmine 2,32, meestel 2,41 ja naistel 2,27). Teadmised sotsiaalpoliitikast olid kesised (keskmine 2,02, meestel 2,08 ja naistel 1,99).

Eksamitulemusi analüüsid võiks väita, et töös oli küsimusi nii meeste kui naiste jaoks. Viies ülesanneteblokkis üheksast said mehed suurema keskmise punktisumma (majandus,

sotsiaalpoliitika, rahvusvaheline suhtlemine, keskkonna temaatika ja erakondade temaatika). Need küsimused eeldasid ehk rohkem analüüsi ja üldistusvõimet. Samas nn korraliku äraõppimise teemades olid tugevamad tüdrukud (nüüdisühiskond, põhiseadus, riigi toimimine, kaasaja maailm).

Tabel 14. Eksamitulemuste võrdlus keele alusel

Teema	Kokku	Eesti õppekeel	Vene õppekeel	Vahe
majandamine	6,28	6,59	4,13	2,29
Nüüdisühiskond	6,02	6,35	3,73	2,62
põhiseadus	7,48	7,54	7,07	0,47
Riigi toimimine	8,21	8,43	6,67	1,76
Sotsiaalpoliitika	2,02	2,08	1,59	0,54
Kaasaja maailm	5,64	5,78	4,63	1,15
Rahvusvaheline suhtlemine	5,42	5,63	3,94	1,69
Keskkond	2,32	2,34	2,15	0,19
Erakonnad	5,37	5,69	3,13	2,56

Venekeelsete tööde keskmine tulemus on halvem kui eestikeelsetel. Halvem on tulemus nii arutlustes kui ka ülesannetes. Teemablokkide kaupa on kõige suurem erinevus nüüdisühiskonna ja erakondade tundmises ning majandusteemades. Kuigi majandusteemal kirjutatud arutlus õnnestus venekeelsetel õpilastel suhteliselt hästi, oli kirjutajate absoluutarv väike ega näita ilmselt tervikuna venekeelsete koolide lõpetajate majandusteadmisi. Nüüdisühiskonna teema on hästi käsitletud ühiskonnaõpetuse õpikus, mis on ilmunud ka vene keeles. Miks ei osata vastata erakondi puudutavatele küsimustele, on raske vastata. Kahtlemata eeldab antud temaatika Eesti ühiskonnaeluga kursisolekut. Nimetatud teemablokkides oli kõigi ülesannete lahendatus eestlastel üle 50% ja venelastel alla 50%.

Küsimused riigi toimimise kohta eeldasid oskust kasutada põhiseadust. Keskmine punktisumma on suhteliselt hea nii eesti kui vene koolide lõpetanutel, siiski on eestlaste tulemused oluliselt paremad. Üsna suur vahe tulemustes on ka kaasaja maailma ja rahvusvahelist suhtlemist käsitlevates ülesannetes. Siingi on ülesannete lahendatus eestlastel üle 50% ja venelastel alla 50%, kuid vahe on väiksem kui eelpoolnimetatud ülesannete puhul. Võinuks eeldada, et multikultuursusega seonduv on lähedasem ehk venekeelsetele eksaminandidele (ülesanded kaasaja maailma mitmepalgelisuse kohta), samuti eeldas see ülesanneteblokk tööd teksti ja diagrammiga.

Suuri erinevusi ei olnud põhiseaduse, sotsiaalpoliitika ja keskkonnaalastes teadmistes. Põhiseadust tunti ühtmoodi hästi, sotsiaalpoliitika ja keskkonna küsimuste lahendatus oli nii eesti- kui venekeelsete tööde puhul alla 50%.

3.4.1. Ühiskonna majandamine

Tabel 15. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Ühiskonna majandamine
Keskmine	6,28
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	10,00
Mediaan	7,00
Standardhälve	2,56
Asümmeetria	-,33
Ekstsess	-,80

Majandusülesannete lahendamine eeldas nii teadmisi kui oskust teadmisi rakendada. Esimene osaülesanne kontrollis mõistete tundmist. Keskmiselt saadi 1,93 punkti (maksimum 3 punkti), seega oli lahendatus hea. Mõistetest suudeti õigesti määratlada umbes kolmveerand. Kõige paremini teati devalvatsiooni, ja kõige halvemini inflatsiooni. Teine osaülesanne eeldas inflatsiooni mõiste tundmist ja näidete toomist inflatsiooni mõjust. Mõiste mittetundmine segas selle kasutamist. Toetuti pigem mineviku näitele (ajaloos õpitud näites suur majanduskriis). Vähem osati seostada inflatsiooni tänapäevaga. Kui inflatsiooni mõiste oli selge, saadi enamasti hakkama. Kahest punktist saadi keskmiselt selle ülesande eest 1,15. Kolmas osaülesanne käsitles kaudseid makse ja nende mõju kauba hinnale. See ei olnud raske küsimus, kuid eeldas õige nurga alt lähenemist. Palju räägiti maksudest üldse ja selle mõjust. Ei teatud kaudseid makse ja nende toimet. Kolmest punktist saadi keskmiselt 1,58. Neljas osaülesanne käsitles hinnatõusu või -languse põhjuseid. Enamasti saadi selle küsimusega hakkama (keskmiselt 1,60 punkti kahest võimalikust). Mõnikord ei pandud tähele küsimuse sulgudes olevat teksti, *st näiteid mitte seostada maksudega*. Kõigi käsitletud majandusküsimuste eest said mehed parema tulemuse.

3.4.2. Nüüdisühiskond

Tabel 16. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Nüüdisühiskond
Keskmine	6,02
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	10,00
Mediaan	6,00
Standardhälve	2,69
Asümmeetria	-,31
Ekstsess	-,84

Esimene osaülesanne eeldas siirdeühiskonna mõiste ja siirdeühiskonna probleemide tundmist. Paljude eksaminandide jaoks oli teema suhteliselt tundmatu (keskmiselt saadi 0,92 punkti kahest, eestlased 0,98 ja venelased 0,5 punkti). Üks hindajatest, Hans Dsiss kirjutab kokkuvõtteks: „Siirdeühiskonna asjades niivõrd suur võhiklikkus oli minu jaoks kõige halvem üllatus. Kui ajakirjandusest üldse mingit abi on, siis just sellele küsimusele materjali leidmisel nii negatiivses ja positiivses mõttes. Suur osa lahendas probleemi korrektselt, st tõi asjalikke erinevate valdkondade näiteid.

Paraku mõne õpilase maailmapildis on siirdeühiskond nagu mingi monstrum, loodusõnnetus, kuri muinasjutu lohe või midagi fataalset. Teiste jaoks on ta midagi hoomamatut, mille käigus aina lahendatakse või ei lahendata probleeme. Olles 4,5 korda nimetanud sõna „probleemid“ loetakse küsimus lahendatuks. Täiesti meelevaldselt žongleeritakse selliste lausekonstruktsioonidega, nagu siirdeühiskonnas ei ole toimunud suuri revolutsioone, mässe jne. Revolutsiooni mõiste peaks olema juba varasemast selge. Arusaamatuks jäävad ka sellised ütlemised, et „*Eestis pole olnud siirdeühiskonda, eestlased on alati olnud oma seisukohtadele truud.*“ – „*Ainult venelased on siirdunud Venemaalt või Venemaale.*“ Siirdeühiskonda on õpikutes põhjalikult käsitletud, mõiste mittetundmist võib seletada ainult õppimata jätmisega. Meeste ja naiste tulemus oli sisuliselt sama.

Teine osaülesanne eeldas ühiskonna sektorite tundmist, eksaminand pidi paigutama antud organisatsioonid tabelisse vastavate sektorite alla. Kuigi ülesanne võinuks olla lihtne (analoogseid on varemgi eksamil olnud), saadi kolmest võimalikust siiski ainult 1,78 punkti. Mehed olid selle küsimuse vastamisel mõnevõrra edukamad naistest.

Kolmas osaülesanne eeldas demokraatliku ühiskonna ühe olulisema märksõna pluralism teadmist (seletus oli antud, tuli kirjutada mõiste). Pakutavate mõistete areaal on üsna avar, kuid siiski domineeris pluralism. Selle küsimuse puhul jäi kohati tunne, et mitmete on see sõna tundmatu, pluralismi kirjpilt esines väga erineval kujul. Ühest punktist saadi keskmiselt 0,55. Naiste tulemus olid veidi parem meeste omadest.

Neljas osaülesanne oli kodanikuühendustest. Kodanikuühiskonna vajalikkust põhjendati eelkõige poliitilisest aspektist. Inimlik mõõde oli pea-aegu olematu. Vaid mõned rääkisid vaba aja sisustamisest, sarnastest huvidest, meelelahutusest või lihtsalt koosviibimise soovist. Ülesande lahendus oli üsna hea, kahest punktist saadi keskmiselt 1,46. Meeste ja naiste tulemustes olulisi erinevusi polnud.

Viies osaülesanne uuris, mil moel saavad kodanikuühendused mõjutada riigi poliitikat. Poliitika mõjutamise meetodite esitamisega saadi valdavalt hakkama. Aga selgelt tunnetatav oli erinevate õpetajate õpetamise või mitteõpetamise käekiri. Kui üks õpilane on nimetanud mõistet *survegrupid*, siis kasutab seda ka ülejäänud ümbrikutäis.

3.4.3. Põhiseaduse tundmine

Tabel 17. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Põhiseaduse tundmine
Keskmine	7,48
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	10,00
Mediaan	8,00
Standardhälve	1,85
Asümmeetria	-,69
Ekstsess	,05

Selle bloki ülesannete lahendamisel oli toeks põhiseadus. Esimene ülesanne eeldas Eesti Vabariigi kodanike õiguste tundmist (paigutusülesanne). Kahe punkti teenimisega kolmest võimalikust tuldi toime. Saatuslikuks sai variant – *õigus tulla alati Eestisse.* –, siin komistati

kõige enam. Mõnevõrra on venelased sellele küsimusele vastanud paremini eestlastest, kõige suurem keskmine on venekeelsetel meestel ja kõige väiksem eestikeelsetel meestel. Teises osaülesandes küsiti kõrgeima riigivõimu teostamise võimalusi. Hindajatele tundus, et sellele küsimusele vastati kogu põhiseaduse blokist kõige halvemini, kuigi seda on järjepanu küsitud igal aastal. 0 punkti sai koguni 31% vastanutest, kuigi teised teadsid vastust hästi. Keskmine tulemus 1,28 (maksimaalne 2 punkti). Mehed vastasid paremini naistest.

Kolmandas ülesandes taheti teada Eesti Vabariigi kodanike poliitilisi õigusi. Valdav enamik sai vastamisega hakkama, probleemid tekkisid neil, kes ei pannud tähele, et küsitakse poliitilisi õigusi. Mõnevõrra paremini teati 21-aastaselt saadavaid poliitilisi õigusi. Eestlased vastasid sellele küsimusele paremini. Silma torkas tegusõnade kasutus vastustes: astuda, kandideerida, pääseda, saada...

Neljas ülesanne käsitles kodakondsuse saamist. Meie noor seda ei tea. Valdav on vale arusaam: kodakondsuse saab abielludes, abielludes eestlasega, kui üks vanematest on eestlane. Oli koole, kus ilmselt pole käsitletud mõistet naturalisatsioon. Seda teemat on küsitud mitmel varasemal eksamilgi. Teadmised on üldiselt paranenud. Keskmine tulemus võimalikust kahest punktist oli 1,48. Naised vastasid sellele küsimusele veidi paremini. Suhteliselt hästi teadsid seda teemat ka venelased (keskmine 1,46).

Põhiseaduse tundmises on toimunud suur edasimineku. Tervikuna on enamik õpilastest õppinud põhiseadust kasutama. Seda osa on hindajatel ka hea hinnata, sest tänu konkreetsele mõõdetavusele on hindajate võimalik subjektiivsus nullilähedane.

3.4.4. Riigi toimimine

Tabel 18. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Riigi toimimine
Keskmine	8,21
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	10,00
Mediaan	9,00
Standardhälve	1,76
Asümmeetria	-1,47
Ekstsess	2,48

Riigi toimimise kohta käivad küsimused eeldasid põhiseaduse kasutamist/ tundmist ning oma arvamuse esitamist ning seisukoha põhjendamist. Esimene osaülesanne eeldas teadmist, kes võib kandideerida Eesti Vabariigi presidendiks, ning vastused tuli valikus tähistada. Küsimusele vastati hästi, kahest võimalikust punktist saadi keskmiselt 1,78. Ühtmoodi teadsid õigeid vastuseid nii mehed kui naised, oluliselt ei erinenud ka eestlaste-venelaste vastused.

Teises osaülesandes küsiti valimiskogu koosseisu. Sellegi küsimuse lahendatus oli hea, keskmine punktisumma 1,74 (kahest võimalikust). Mõnevõrra paremini vastasid naised. Kolmas osaülesanne eeldas seisukoha võtmist presidendi otsevalimise küsimuses. Oma seisukohta tuli selgitada kahe argumendiga ja teenida võis kaks punkti. Keskmiselt saadi 1,26 punkti, mõnevõrra paremini vastasid mehed. Venekeelsete eksaminandide tulemused jäid oluliselt tagasihoidlikumaks (keskmine 0,47). Viimases osaülesandes küsiti presidendi õigusi ja ülesandeid eri valdkondades. Seda küsimust oli võimalik lahendada põhiseaduse abil. Keskmine tulemus(3,42 neljast võimalikust) on üsna hea. Naised vastasid paremini kui mehed, venelaste keskmine tulemus oli madalam(2,90). Neljast esitatud valdkonnast eksiti

kõige rohkem presidendi ja täidesaatva võimu seoste leidmisega. Nõrk on arusaamine, mis on täidesaatev võim.

Presidendi valimiste teema oli aktuaalne, see eeldas ka, et antud küsimustega ollakse rohkem kursis. Palju vastuseid sai leida põhiseadusest. Tihti otsiti mõttetult keerulisi vastuseid või öeldi ühte ja sama asja erineval moel.

3.4.5. Sotsiaalpoliitika

Tabel 19. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Sotsiaalpoliitika
Keskmine	2,02
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	5,00
Mediaan	2,00
Standardhälve	1,32
Asümmeetria	,31
Ekstsess	-,69

Sellele küsimusteblokile vastati kõige halvemini. Väga paljudele käis üle jõu selgitada, mida tähendab lühend SKP. 1-punktilise küsimuse eest saadi keskmiselt vaid 0,16 punkti. Suhteliselt paremini teadsid seda mõistet venelased (0,22 punkti). Järgmine küsimus eeldas arusaamist SKP-st. Kas riigieelarvest haridusele minevad kulutused tuleks SKP-ga siduda? Raske on seisukohta põhjendada, kui ei tunta termini sisu. Keskmiselt saadi ühest võimalikust punktist 0,51. Mehed oskasid paremini põhjendada. Venelaste tulemused olid tagasihoidlikud (0,25 punkti).

Kolmas ülesanne oli pensionipoliitikast. Seda teemat on mitmel varasemal aastalgi küsitud. Kolmest punktist saadi keskmiselt 1,34. Meeste ja naiste tulemustes erinevusi pole, madalamad on tulemused venekeelsete tööde puhul. Kõige rohkem eksimusi tulenes sellest, et ei teata sotsiaalmaksu mõjust pensionile. Väga paljud arvasid mõjuteguriks pensionikindlustuse.

Selles ülesanneteblokis osutus komistuskiviks SKP teadmine. Pensionisüsteemi teati suhteliselt paremini.

3.4.6. Kaasaja maailma mitmepalgelisus

Tabel 20. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Kaasaja maailma mitmepalgelisus
Keskmine	5,64
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	10,00
Mediaan	6,00
Standardhälve	1,73
Asümmeetria	-,03
Ekstsess	-,69

Küsimused nüüdismaailma mitmekesisuse kohta olid seekord religiooni ja multikultuursuse kohta. Ülesanded sisaldasid tööd teksti ja diagrammiga. Esimene osaülesanne eeldas seisukohavõttu religiooniõpetuse sisseseadmise kohta koolides. Tugineda sai peaministri kõnele ja kahele vastandlikule netikommentaarile. Eksaminand pidi oma arvamust põhjendama kolme argumendiga. Kolmest võimalikust punktist saadi keskmiselt 1,87. Naised oskasid oma arvamust veidi paremini selgitada. Venekeelsete ja eestikeelsete eksaminandide tulemused olid ühesugused.

Sageli läksid valik ja arvamused lahku. Esines ebakorrektsed peaministri seisukohtade kritiseerimist, oldi valel arusaamal, et usuõpetust tahetakse teha kohustuslikuks. Tundub, et valitseb üldine segadus ja mittemõistmine terminites usuõpetus, usunditeõpetus, religiooniõpetus. Sageli samastatakse neid mõisteid.

Järgmine küsimus eeldas põhiseadusest vastava sätte leidmist. Enamik sai sellega hakkama (ühelt punktist saadi keskmiselt 0,91). Veidi madalamad tulemused on meestel ja venelastel. Kolmas küsimus maailma kõige laiemalt levinud religioonide kohta näitas õpilaste teadmatust. Vaid pooled oskasid nimetada õige vastuse (0,49 punkti ühest), naised said meestest madalama tulemuse.

Neljas osaülesanne demokraatia ja kiriku seoste kohta tundus õpilastele raske. Paljud jätsid küsimusele üldse vastamata, keskmiselt saadi kahest võimalikust 1,03 punkti. Meeste ja naiste tulemustes erinevusi polnud, kuid venekeelsete tööde tulemus oli üsna madal (0,54 punkti). Põhjendama hakati seda, mis vastaja enda arvates on demokraatiale hea või halb. Kõige paremini vastati siis, kui öeldi, et põhikooli õpilased ei oma teadmisi, et sellisele küsimusele hinnangut anda.

Viies küsimus multikultuurse ühiskonna kohta oli vastatud üsna hästi (keskmine 0,69 punkti ühest võimalikust). Kui meeste ja naiste tulemustes olulisi erinevusi polnud, siis venekeelsete eksaminandide tulemused olid mõnevõrra madalamad eestikeelsetest. Multikultuursuse mõiste on nii mõnelegi tundmatu, näiteks jõuti arutelus isegi meediani ja multimeediani, koguni MP3-ni.

Kuues küsimus multikultuurse ühiskonna probleemide kohta Euroopas käis paljudele üle jõu. Kahest võimalikust punktist saadi vaid 0,61. Mehed vastasid sellele küsimusele paremini naistest. Üsna tagasihoidlikuks jäid venelaste tulemused (0,36). Ei esitata näidet, vaid vastatakse üldsõnaliselt ja laialivalguvalt. Situatsiooni kirjeldatakse, kuid pole näidet (rassiline vaen, kuid ilma näiteta, kus ja kelle vahel). Näide tuuakse mujalt maailmast, mitte Euroopast.

3.4.7. Rahvusvaheline suhtlemine

Tabel 21. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Rahvusvaheline suhtlemine
Keskmine	5,42
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	10,00
Mediaan	5,00
Standardhälve	1,98
Asümmeetria	-,14
Ekstsess	-,16

Esimene ülesanne eeldas sündmuste ajalist järjestust. Küsiti Eesti liitumist rahvusvaheliste organisatsioonidega. Kahe punkti küsimuse eest saadi keskmiselt 0,75 punkti. Oluliselt paremini oskasid sellele küsimusele vastata mehed. Venelaste tulemused olid mõnevõrra halvemad.

Teine osaküsimus Eesti osalemise kohta militaarmissioonidel andis maksimaalselt ühe punkti. Eksaminand pidi oma seisukohta põhjendama. Keskmiselt saadi 0,84 punkti, mis näitab, et noortel on selle kohta oma seisukoht olemas. Enamasti arvati, et osalemine militaarmissioonidel on riigile kasulik, selles nähti julgeoleku tagatist. Meeste ja naiste punktisummad olid peaaegu võrdsed (meestel veidi parem).

Kolmas küsimus, kas Eesti vajab kutselist sõjaväge või peaks jätkuma ajateenistus, eeldas jällegi oma arvamuse selgitamist. Võimalikust kahest punktist saadi keskmiselt 1,30. Sedagi küsimust vastasid mehed paremini, venelaste tulemus oli märgatavalt madalam (0,85) eestlaste omast. Võimalik, et venekeelne elanikkond pole sõjaväeteenistuse probleemidega eriti kursis. Eestikeelsetes vastustes domineeris negatiivne hinnang ajateenistusele, noored pooldavad kutselist sõjaväge, kuna ei taha ise sõjaväkke minna.

Selle bloki eelviimane küsimus oli rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse kohta. Keskmise tulemus 2,18 (maksimaalne 4) näitab, et temaatikat ei tunta. Noormehed vastasid oluliselt paremini naistest (meestel 2,39 ja naistel 2,07). Raskem oli ülesanne venelaste jaoks. Organisatsioone teati, kuid näiteid ei osatud tuua. Seletati organisatsiooni tegevuse sisu. Viimane osaülesanne oli võimalike reeglite rikkumise kohta valimistel Valgevenes. Eksaminand pidi teadma, kas Valgevene on või ei ole Euroopa Liidu liige. See oli ülesande võti. Tegelikult arvati massiliselt, et Valgevene kuulub Euroopa Liitu ja sellest tulenevalt läks viltu ka ülesande lahendus. Ühepunktiline ülesanne andis keskmiselt 0,33 punkti. Jällegi olid meeste tulemus veidi parem. Üsna ebaõnnestunud oli ülesanne venelaste jaoks (keskmiselt 0,16 punkti).

3.4.8. Keskkond ja säästev areng

Tabel 22. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Keskkond ja säästev areng
Keskmine	2,32
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	5,00
Mediaan	2,00
Standardhälve	1,40
Asümmeeria	,03
Ekstsess	-,93

Õppekava läbiv teema keskkond ja säästev areng oli eksamil esindatud 5-punktilise ülesandeblokiga. Esimene 3-punktiline osaülesanne küsis, kuidas saaks suunata loodussäästlikkuse põhimõtteid rakendama senisest enam. Massiliselt vastati teemast mööda, kirjutati, mida tootjad, tarbijad ja riik teevad, mitte kuidas neid saaks mõjutada senisest rohkem neid põhimõtteid arvestama. Keskmise tulemus 1,34 on suhteliselt hea, arvestades, et 33% vastanutest sai 0 punkti. Rohkem punkte said nii eesti kui vene keeles kirjutavad mehed. Teine osaülesanne Eesti tootjate energiasäästlikkuse järgimisest võis anda 2 punkti. Küsimuse lahendus oli ligi 50%, keskmine tulemus 0,97. Jällegi said mehed veidi rohkem punkte.

See ülesanne tundus õpilase jaoks keeruline. Sõnastus võinuks olla lihtsam, siis oleks ilmselt tulemusedki paremad olnud.

3.4.9. Erakonnad

Tabel 23. Küsimustebloki statistilised tulemused

	Erakonnad
Keskmine	5,37
Minimaalne tulemus	,00
Maksimaalne tulemus	10,00
Mediaan	6,00
Standardhälve	2,51
Asümmeetria	-,22
Ekstsess	-,75

Erakondade küsimusteblokk algas tekstiküsimusega. Eksaminand pidi suutma erakonna programmikatke põhjal arvata, millise partei seisukohtadega võiks olla tegu. Võimalik oli saada 3 punkti, keskmine tulemus oli 1,78. Eksaminandigruppide võrdluses oli tublim meeste ja eestlaste tulemus. Teine küsimus oli ideoloogia ja erakonna programmi seostest. Neljandik vastanutest jäid punktita, siiski oli keskmine tulemus 1,04 (maksimaalne 2). Meeste ja naiste tulemus olid täpselt võrdne, vene keeles kirjutajatel jäi keskmine alla ühe punkti (0,82). Kolmas osaküsimus koalitsioonivalitsusest tõi keskmiselt 0,62 punkti (maksimaalne 1 punkt). Väga madal oli venelaste tulemus (0,21), meeste ja naiste tulemustes erinevusi ei olnud. Neljas osaküsimus ideoloogiate lähenemisest oli madala lahendatavusega, keskmine 0,57 punkti (võimalik 2 punkti). Jällegi ei olnud meeste ja naiste tulemustes erinevusi. Viimane osaküsimus erakonna registreerimisest andis keskmiseks 1,33 punkti (võimalik 2) ning nii mehed kui naised vastasid samal tasemel.

Erakondade teema sai paljudele eksaminandidele komistuskiviks. Ideoloogia mõiste on paljudele ebamäärane. Nimetatud teemasid on õpikutes põhjalikult käsitletud, seega peaksid õpilased teemat valdama.

4. Järeldused ja ettepanekud 2007. aasta riigieksami koostajatele

Eksamiküsimused kontrollisid kõiki RÕK-is ette nähtud õpitulemusi. Enamik ülesandeid oli jõukohased, eeldasid lihtsalt äraõppimist. Ülesannete edukas lahendamine eeldas ka ühiskonnaeluga kursisolekut ning oskust töötada põhiseadusega. Keerulisemaks osutusid keskkonda ja säästlikku arengut ning sotsiaalpoliitikat käsitlevad küsimused. Võimalik, et eriti esimese ülesandebloki tulemused oluksid paremad, kui küsimused oluksid teisiti sõnastatud. Eksamiküsimuste jaotamine 10-punktilistesse teemablokkidesse on end õigustanud

Ühiskonnaõpetuse riigieksami tulemus on aastati paranenud. On paranenud õpilaste oskus töötada tekstide, graafikute ning põhiseadusega. Arutlusteemade ja küsimuste hulgas peaks edaspidigi olema küsimusi, mis puudutavad ühiskonna aktuaalseid probleeme. Küsimuste sõnastamisel peaks jälgima arusaadavust eksaminandile. Jätkuvalt tuleks tähtsustada õigekirja oskust.

2006.aasta põhikooli eksamitöö ülesannete analüüs

Koostaja Riina Muuga
Toimetaja Urmas Alas

Põhikooli lõpueksam ühiskonnaõpetuses toimus 14.juunil 2006. a, lõpueksami selles õppeaines sooritati esmakordselt. Eksamitöö koostajatel ning õpetajatel, kes õpilasi eksamiks ette valmistasid, oli võimalus tugineda varasemate õppeaastate tasemetöö kogemusele. Tasemetöid ühiskonnaõpetuses viidi läbi aastatel 2002—2005. Töö kirjutamiseks oli aega 2,5 tundi. Vastamisel said õpilased kasutada põhiseadust.

1. Eksami eesmärk.

Haridusministri määrus nr.75, „Põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite korraldamise ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamise tingimused ja kord”, vastu võetud 24.12.2001, 2.peatükk §3 lõige 1 sätestab põhikooli lõpueksamite eesmärgid:

1. Hinnata põhikooli riiklikus õppekavas määratletud õpitulemuste saavutatust eksamiaines;
2. saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest;
3. suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
4. siduda järjestikuseid haridusastmeid ja -tasemeid.

2. 2006. a eksamitöö põhiandmed:

2.1. Kontrollitud pädevused

REKK-i kodulehel avaldatud osaoskused, mida ekramil kontrolliti:

Töö allikatega: Fakti või väite leidmine; vaadeldu/loetu ümberjutustamine; ühte laadi teabe tõlkimine teise vormi; taustateadmiste kasutamine allikast leiduva informatsiooni mõtestamisel; kaardi tundmine ja andmekaardi kasutamine. Nimetatud oskusi kontrollisid ülesanded Kaasaegne ühiskond (1—3, 7, 8), Tööturg ja regionaalpoliitika (1—3), Demokraatia (2—4).

Teadmised ja teadmiste omandatus: Ainealaste terminite tundmine ja kasutamine, faktoloogia ja põhikontseptsioonide tundmine lähtuvalt aine sisust. Ainealaseid teadmisi ja terminite kasutamise oskust kontrollisid praktiliselt kõik ülesanded, Kaasaegne ühiskond oli ainus, millele vastamisel ainealase terminoloogia tundmist vaja ei olnud.

Demokraatlike tõekspidamiste kujunemine, intellektuaalsete ja osalusoskuste ning kodanikuosaluse väljakujunemine ning saavutatud tase. Nimetatu pädevusi kontrollisid eelkõige ülesanded Kaasaegne ühiskond (6), Tööturg ja regionaalpoliitika (5,6), Demokraatia, Üksikisik, riik ja õigus, Inimõigused ja kodakondsus, Arutlus.

Arutlusoskus ja osalemine diskussioonis.

Oskus leida argumente, põhjendusi, esitada, kujundada ja kaitsta oma seisukohta.. Kirjaliku arutluse kaudu selgub, kas omandatud teadmised on süsteemsed ning kas õppija oskab teadmisi esitada seoste ja võrdluste kaudu. Kuivõrd selgelt esitatakse isiklikku suhtumist ja osatakse sõnastada hinnanguid. Kaasaegne ühiskond (4—6,8), Majandus ja toimetulek (2), Õigusriik (2), Demokraatia (2—5), Arutlus.

Testitavad teadmised tulenevad ainesisust. Sellist praktikat rakendati ka ühiskonnaõpetuse tasemetöodes. Kontrollida on vaja kogu aine omandatust, mitte üksikute teemade või mõistete tundmist. Ühiskonnaõpetuses on üsna keeruline kui mitte võimatu ka teemasid üksteisest eraldada.

2.2 Eksamitöö ülesehitus

Eksamitöö koosnes kaheksast temaatilisest ülesandest, iga ülesanne koosnes osaülesannetest ja arutlusest. Kokku tuli õpilasel vastata 35 küsimusele. Ülesannete eest oli võimalik saada punkte järgmiselt:

Tabel 1

Ülesanne	Punktid	Punktid ülesande osade kaupa
Kaasaegne ühiskond	10	1+1+1+1+2+1+2+1
Majandus ja toimetulek	10	2+2+2+4
Õigusriik	8	6+2
Riigieelarve ja maksud	8	4+4
Tööturg ja regionaalpoliitika	6	1+1+1+1+1+1
Demokraatia	9 (10)	3+2+1+1+1(2)+1
Üksikisik, riik ja õigus	10	5+1+4
Inimõigused ja kodakondsus	7	2+2+3
Arutlev küsimus	6	

3. Kokkuvõttev tabel eksamitööd iseloomustavate arvandmete kohta kogu töö ja ülesannete lõikes.

Eksamitulemuste üldaruanne.

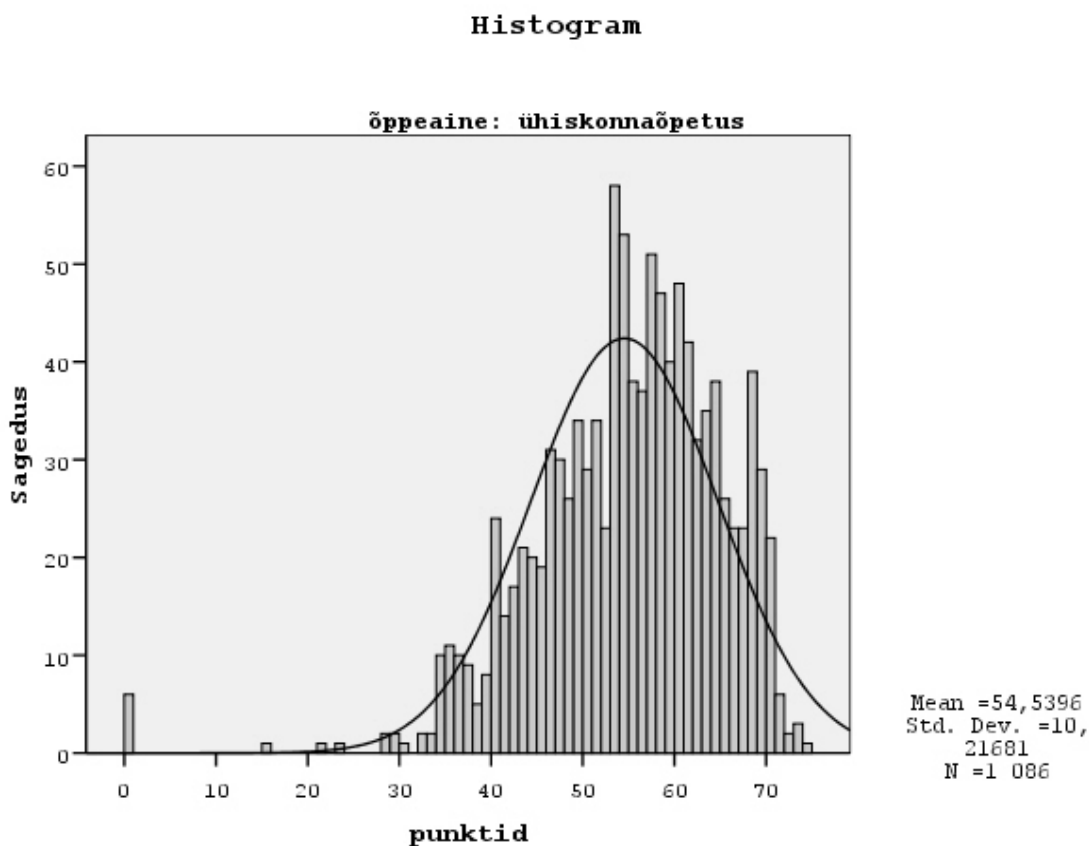
Tabel 2

Töö kirjutajaid	1086
Keskmine tulemus %	73,11
Keskmine tulemus punktides	54,83
Mediaan	56,00
Standardhälve	10,22
Minimaalne tulemus punktides	0
Maksimaalne tulemus punktides	74,00
Keskmine hinne	3,72

Eksami maksimaalne tulemus 74 punkti ei tähenda seda, et keegi ei sooritanud tööd 75 punktile, vaid võimalik maksimaalne tulemus oligi 74 punkti. Tegemist on sisestamisveaga, mis tulenes eksamitööst. Ülesanne Demokraatia viies küsimus oli kahe punkti ülesanne, hindamislahtris oli punktide arvuks märgitud üks. Eksamitöö keskmist hinnet see ei mõjutanud, sest õpetajatel oli võimalus õpilasi ikka kahe punktiga hinnata ja töödega tutvumine näitas, et enamasti nii ka tehti.

Punktide esinemissagedus.

Joonis 1

Mean- keskmine

Std. Dev- standart hälve

N- töö kirjutajate arv

Eksamitulemuse üldine statistika.

Tabel 3

	punktid	hinne	aastahinne	sooritus	kvaliteet	edukus
Töö kirjutajaid	1086	1086	1070			
Keskmine	54,54	3,71	3,89	72,7%	63,8%	98,34%
standardhälve	10,22	,67	,76			
Asümmeetria	-1,13	-,25	,10			
Ekstsess	3,56	,70	-1,07			

Sooritus näitab, kui suure osa maksimaalsest tulemusest moodustab keskmine tulemus

Kvaliteet näitab, kui suur osa õpilastest tegid töö hindele „4“ ja „5“

Edukus näitab, kui suur osa õpilastest tegid töö hinnetele „3“, „4“ ja „5“

Aastahinne oli jäetud märkimata 16 tööle.

Kokkuvõttev tabel ülesannete lõikes.

Tabel 4

	Kaasaegne ühiskond	Majandus ja toimetulek	Õigusriik	Riigieelarve ja maksud	Tööturg ja regionaalpoliitika	Demokraatia	Ühiskond riik ja õigus	Inimõigused ja koda kondsus	Arutus
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Valimi suurus	1076	1073	1075	1076	1073	1066	1072	1077	1076
Keskmine tulemus %	86,3	63,5	75,9	71,3	84,8	57,2	84,9	79,4	64,3
Mediaan	9,0	6,0	7,0	6,0	5,0	5,0	9,0	6,0	4,0
Standardhälve	1,40	1,98	2,02	2,07	0,98	2,19	1,29	1,17	1,79
Minimaalne tulemus punktides	3	0	0	0	1	0	2	2	0
Maksimaalne tulemus punktides	10	10	8	8	6	9	10	7	6

Ühiskonnaõpetuse eksam on valikeksam, eksamitöö sooritajaid oli 1086, valimi suurus üksikute ülesannete puhul on erinev, sest hindajad on jätnud punktid märkimata (andmelüngad).

4. Ülesannete analüüs.

4.1. Ülesannete tüübid ja nende osa eksamitöös.

Eksamitöös kasutati õpilaste teadmiste ja oskuste hindamiseks eritüübilisi ülesandeid:

1. Tabeli analüüs: Kaasaegne ühiskond 1, 2, 3
2. Avatud küsimus. Kaasaegne ühiskond 4, 5, 6; Õigusriik 2; Demokraatia 3, 5, Tööturg ja regionaalpoliitika 4—6, Majandus ja toimetulek 2, Arutus.
3. Diagrammi koostamine ja analüüs: Kaasaegne ühiskond 7, 8
4. Valikvastused: Majandus ja toimetulek 1, 4; Inimõigused ja kodakondsus 2, 3
5. Lünktest: Riigieelarve ja maksud 2
6. Faktiküsimus: Majandus ja toimetulek 3, Demokraatia 1, 4, 6.
7. Töö kaardiga: Tööturg ja regionaalpoliitika 1, 2, 3
8. Väite tõesuse määramine: Üksikisik, riik ja õigus 1
9. Tabeli täitmine: Õigusriik 1, Riigieelarve ja maksud 1.

Eksamitöö koostamisel on peetud kinni nõudest, et 20% ülesannetest on äratundmistasandil (17 punkti, mis moodustab 22,3% punktide kogusummast), 30% reprodutseerimistasandil (21 punkti, mis moodustab 28,4% punktide kogusummast) ja 50% rakendustasandil (36 punkti, mis moodustab 48,6% punktide kogusummast).

4.2. Ülesannete kvaliteet

Ülesannete kvaliteedi hindamiseks tutvus analüüsija ka õpetajate hinnanguga eksamitööle. Tagasiside lehtedel paluti õpetajatel hinnata eraldi eksamitööd ja hindamisjuhendit. Eksamitöö hinnati valdavalt heaks, väga heaks pidas tööd 31 õpetajat ja rahuldavaks 30, viis

õpetajat ei olnud oma hinnangut märkinud. Arvamusi töö kohta oli erinevaid, osa pidas tööd õpilastele liiga raskeks, teised leidsid, et töö oli igati jõukohane, tunnustati eksamitöö koostajaid ning sooviti jõudu jätkamiseks. Analüüsija ei nõustu nende õpetajate väitega, kelle arvates oli eksamitööd võimalik sooritada ka teadmisi omamata, nii-öelda loomulikult intelligentsist, sest omandatud teadmisi kontrollisid kõik ülesanded (vt 2.1) Kriitilisemad oldi eksamijuhendile hinnangute andmisel: 35 õpetaja arvates oli juhend väga hea, 94 pidas juhendit heaks, 47 rahuldavaks ja 18 koguni mitterahuldavaks. Kaheksa õpetajat olid jätnud oma hinnangu märkimata.

4.2.1. Ülesannete vastavus põhikooli ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale

Ülesannetega oli võimalik kontrollida RÕK-is esitatud õpitulemusi:

Tabel 5

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Tunneb ühiskonnaelu põhivaldkondi ja nende omavahelist seotust	x		x	x					x
tunneb Eesti Vabariigi põhiseadust ja „Kodakondsuse seadust”, poliitilist ja administratiivset korraldust, õigusloome ja õiguskaitseüsteemi	x		x	x		x	x	x	
tunneb inim- ja kodanikuõigusi	x					x	x	x	
oskab seaduslike vahenditega kaitsta enda ja teiste õigusi ja huve			x				x		
teab, millised on riigi majanduselu üldised printsiibid, isikliku majandamise võimalused ja põhimõtted, oskab käituda tööturul		x			x				
saab aru, et ühiskonna ressursid on piiratud, mõistab soovide ja võimaluste erinevust		x							
oskab hinnata oma ühiskonnaelus osalemise võimet ja võimalusi, oskab hankida selleks vajalikku teavet									x
oskab suhelda riigi-ja kohalike asutustega, vormistada nõuetekohaselt dokumente		x							
oskab kaitsta enda kui tarbija õigusi ja huve							x		

4.3. Ülesannete soorituse ja tulemuste analüüs.

Esmapilgul tunduvad eksamiülesanded lihtsad olevat, sama mõtet kannavad õpetajate tagasiside lehed, ka eksamitöö üldine negatiivne asümmeetria viitab sellele, et töö oli pigem kerge. Ülesannete eest saadud punkte vaadates selgub, et tervikuna sellist väga kergest ülesannet ei olnudki, kõige rohkem maksimumpunkte saadi ülesande Tööturg ja regionaalpoliitika (41,5% õpilastest) eest, ülesanded Majandus ja toimetulek ning Demokraatia sooritas maksimumpunktidele vaid 4,1% ja 4,5% vastanutest. Üksikküsimustest olid lihtsamad Kaasaegne ühiskond 1 ja 4, Tööturg ja regionaalpoliitika 1, 5 ja 6, s.t üle 90% õpilastest vastas õigesti. Kõige raskemaks üksikküsimuseks osutus ülesanne Demokraatia 3, mille eest 72,7% vastajaist sai 0 punkti. Statistiliste näitajate alusel on rasked ülesanded ka Majandus ja toimetulek 1 ja Demokraatia 6. Nende kolme üksikküsimuse asümmeetria on positiivne.

Eksamipunktide esinemissageduse (joonis 1) põhjal otsustades olid ülesanded piisavalt rasked (või hoopis liiga rasked?), sest töö sooritamine maksimumpunktidele oli jõukohane vaid ühele

õpilasele. 73 punktile 3 õpilast ja 72 punktile 2 õpilast. Vahemikus 71—74 olevate tööde hulk on väiksem normaaljaotusest. 9,5% õpilastest sooritasid eksami hindele „5”, aastahinne oli aga „5“ 23,2%. Kõrvalekaldeid normaalkõverast paistab ka seal, kus jookseb kas hinde „3“, „4“ või „5“ piir. Kui objektiivne oli tööde parandamine? (Vt Ülesannete parandamise ja hindamise analüüs)

Ülesanne **Kaasaegne ühiskond** oli õpilastele igati jõukohane, keskmine punktisumma 8,63 ja kolmandik õpilastest said 10 punkti. Neljas küsimus vastati väga hästi, kuid küsimus oleks tulnud veidi täpsemalt sõnastada, praegusel kujul oli õpilastel vastamisel suur vabadus ja enamasti toodigi põhjenduseks see, et Internet on muutunud kättesaadavamaks ja arvutid odavamaks, ega selgitatud, miks Interneti kasutamine on oluliselt kasvanud just noorte hulgas. Kuuendale küsimusele vastates põhjendati enamasti, miks Interneti kasutamine meile kasulik ja vajalik on, ega põhjendatud, kas ta peab kõigile tagatud olema, aga seda ei eeldanud ka ülesannete koostajad. Sama ülesande kaheksandale küsimusele vastates pole seisukohta sageli põhjendatud graafiku andmetele tuginedes, pigem selgitati üldiselt, miks me vajame/ei vaja venekeelseid/muukeelseid saateid. Sellele küsimuse vastuse hindamiseks on eksami hindamisjuhendis tehtud järeleandmisi: töös nõutakse küll vastamist ainult graafiku alusel, aga hindamisjuhend lubab punkti anda ka taustateadmiste kasutamise eest. Seega ei näita ülesande tulemus enam seda, kas õpilane oskab teisendada graafikul olevat informatsiooni.

Majandus ja toimetulek: Keskmine punktisumma 6,35 ja lahendatavus 63,5%. Maksimumpunktid olid jõukohased vaid 4,1% vastanutest. Ülesandele vastamine nõudis majandusalaste terminite teadmist ja osutus õpilastele üsna raskeks. Esimese küsimuse juures oli vaja moodustada sisult sobivad paarid, vaid 22,9% sai kaks punkti, aga siin võib põhjus olla tingitud veast hindamisjuhendis, s.t õpetaja parandas õige vastuse valeks. Sama probleem ka neljanda küsimusega. Teise küsimuse esimene väide (tootmisressursid on piiratud vaid turumajanduse tingimustes) osutus üle jõu käivaks nii õpilastele kui õpetajatele. Õpetajate tagasiside lehtedel peeti ülesannet raskeks ja õpilastele üle jõu käivaks, analüüsija nõustub õpetajatega, kuid statistika näitab, et rohkem oli kõrgeid tulemusi. Valdavalt saadi selle küsimuse eest üks punkt ja see anti teise väite põhjendamise eest (konkurentsil on turumajandust edasiviiv jõud). Ülesande asümmeetria oli negatiivne (-0,251), nii et liigset raskust kritiseerida pole vajadust.

Õigusriik : Keskmine punktide arv 6,07, lahendatavus 75,9%.

Ülesanne tervikuna ei olnud raske, kuid võimaldas eristas nõrku ja tugevaid töid, standardhälve 2,02263. Esimesele küsimusele sai leida vastuse põhiseadusest, kuna aga ülesandes sellele ei viidatud, siis jättis suur osa selle võimaluse ilmselt kasutamata, mille muuga selgitada seda, et maksimumpunktid said vaid 43,9% vastanutest. Teise küsimuse sisulised vastused üsna nigelad. Küsimus ei olnud piisavalt selgelt sõnastatud? Vastustes toodi näited enamasti juhtumitest, kus inimene saab politsei poole pöörduda.

Riigieelarve ja maksud: Keskmiselt punkte 5,70, lahendatavus 71,3%.

Näiliselt lihtne ülesanne, negatiivne asümmeetria kinnitab seda, ka see ülesanne võimaldas eristada nõrku ja tugevaid töid. Nõrgemad õpilased ei saanud aru, mida nende käest nõutakse ja seda nii tabeli täitmise kui lünktesti puhul.

Tööturg ja regionaalpoliitika: Punkte keskmiselt 5,09, lahendatavus 84,8%

Oma kodumaakonna oskasid õpilased kaardile kanda, kas selle eest on vaja eksamil punkt saada? Üllatav oli, et 97 õpilast selle ülesande eest null punkti said.

Õpilastes see küll segadust ei tekitanud, aga korrektsuse huvides oleks võinud nii kaardil kui ülesandes olla ühe ja sama aasta andmed. Vastustest ei selgunud, kas õpilased küsimusest ka sisuliselt aru said. Töötuse määr ei ole IX klassi õpilastele arusaadav mõiste (A. Tootsi IX klassi õpikus seda mõistet ei selgitata, seda tehakse sama autori XII klassi õpikus). Ilmselt ei toiminud selle ülesande kuues küsimus. Oma seisukohta ei selgitatud, vastati et... lihtsalt peab. (Eeldatavat vastust ei tulnud)

Kõige raskemaks osutus õpilastele ülesanne **Demokraatia**, sooritus 57,2%. Ülesanne oli huvitav ja seda märkisid ka õpetajad tagasiside lehtedel. Õpilased ei osanud nimetada demokraatlike valimiste tunnuseid, kuigi sama ülesande teine küsimus vastati hästi, s.t tekstist tunti demokraatlike valimiste tunnused ära, seega ei osatud näha kahe küsimuse vahelist seost. Ei teatud esindusdemokraatia mõistet, kuid analüüsija arvates ei olnud küsimuse taoline sõnastus kõige otstarbekam viis selle mõiste teadmise kontrollimiseks. Pooled eksaminandidest ei osanud kasutada põhiseadust. Põhjus võis olla selles, et juhendis oli märgitud õige vastusena ainult §130 ja kui õpetaja vastust algallika järgi ei kontrollinud, võis nii mõnigi punktist ilma jääda. Segadused olid viienda küsimuse punktidega, osaliselt võis see mõjutada õpilase hinnet, kuid kindlasti annab see meile veidi vääralt antud küsimuse lahendatavuse kohta. 71,8% õpilastest sai ühe ehk statistika järgi maksimumpunktid, kuid tegelikult me ei tea, kas ta sai selle lihtsalt seisukoha võtmise eest või oskas ta ka seda põhjendada.

Üksikisik riik ja õigus, keskmine punktide arv 8,49, keskmine sooritus 84,9.

Õpetajad heitsid ette, et tööjuhend ei ütle, mida teha siis kui väide on õige. Hindamisjuhendis üks küsitavus. Õige väite näitena on toodud: „Isik, kelle vastu on esitatud kohtule avaldus mingi nõude arutamiseks, on süüdistatav.“ Siin on segamini aetud tsiviil- ja kriminaalmenetluse mõisted, nõude arutamine kuulub tsiviilprotsessi ja süüdistatav kriminaalprotsessi. Nii et väide peaks hindamisjuhendis lõppema sõnaga „kostja“. Ka sõna „õiglus“ kasutamine on küsitav, „Õigusleksikon“(Kirjastus Interlex, 2000, lk.378) selgitab, et õiglus on inimeste loomulike ja olemuslike õiguste ja vajaduste ühiskondlik tunnustamine ning nende austamine inimeste omavahelistes suhetes; õigus objektiivses tähenduses: riigi kehtestatud või sanktsioneeritud üldkohustuslike käitumisreeglite kogum, mille järgimine tagatakse riiklike mõjutusvahenditega, subjektiivses tähenduses: õigusobjektile kuuluv objektiivsest õigusest tulenev õigustus oma huvide realiseerimiseks.

Inimõigused ja kodakondsus, keskmiselt punkte 5,56, lahendatavus 79,4%.

Esimene ja teine küsimus olid hästi vastatud, raskemaks osutus ülesande kolmas küsimus, mis puudutas kodakondsust. Seda küsimust oleks hinnata nelja punkti vääriliseks.

Arutlev küsimus, keskmine tulemus 64,3%, keskmiselt saadi 3,86 punkti.

Märksõnade etteandmine ei olnud vist kõige parem variant, aga päris ilma ka ei saa. Praegu nad eksitasid õpilasi, kes üritasid neid sõnu lausesse või lausa ühte lausesse seada ja arutlust ei olnudki. Arutluse hindamise juhend oli hea, vaatamata sellele oli hindamine ebahühtlane.

Tolerants on piirmõõtmete vahe lubatav hälve, tolerantsus sallivus, leplikkus.

Avatud ülesannete õnnestunud vastused

Suur osa õpilastest andis küsimustele väga häid vastuseid, näiteks:

Kaasaegne ühiskond: Kui enamasti põhjendati, miks üleüldse Interneti kasutamine on kasvanud, leidis siiski ka neid, kes põhjendasid, miks kasv just noorte hulgas suur on: hakkavad huvitama jututoad ja avastasid Internetis maailma ja suhtlemise tuttavatega.

Interneti kasutamine: „Arvan, et minu eakaaslased kasutavad seda pigem meelelahutuslikel eesmärkidel, üle 50-aastased pigem informatsiooni saamiseks ja uudiste lugemiseks.“ – „Mina

arvan, et mu eakaaslased ja üle 50-aastased ei kasuta Internetti samadel eesmärkidel, näiteks on uudiseid kajastavatel saitidel vanem vaatajaskond ja noored kasutavad Internetti meelelahutuslikul eesmärgil, noorte hulgas on populaarsed suhtlusportaalid.“ – Vastati ka nii: „Paljud kõrges eas ja keskeas inimesed otsivad neti teel endale tutvusi või kooselu partnerit, minu eakaaslased otsivad samuti ainult sõpru ja tuttavaid.“

Tööturg ja regionaalpoliitika: „Iga tööealine ja tööjõuline inimene ei pea töötama, sest osad tööealised inimesed käivad veel õppimas.“

Arutlus: „Sallivuse ehk tolerantsusega tagatakse ühiskonna stabiilsus, sest kui inimesed on üksteise vastu tolerantsed on ühiskonnas vähem vägivalda ning rohkem erinevaid seisukohti, sest vähemuses olevate teisitimõttelejate mõtteid ei jäeta kõrvale ning arvestatakse nendega. Selle kõige pärast peaksingi mina olema salliv.“

Ülesannete lõikes enam esinenud valed vastused.

Kaasaegne ühiskond: valed vastused tulenesid nigelast arvutusoskusest

Majandus ja toimetulek: aeti segamini omandivormid ja ettevõtluvormid, ei osatud tuua näiteid, millist abi inimene saab riigilt või kohalikust omavalitsusest; ei saadud aru teise ülesande esimesest väitest ja vastati stiilis „ma arvan, et turumajandust ei tohi piirata, muidu ei saaks eesti rahvas turul ostmas ja kauplemas käia“.

Õigusriik: ei osatud nimetada valitsuse ülesannet, võimu nimetusena kohtuvõimu.

Riigieelarve ja maksud: arvati, et riigieelarve kava koostab rahandusminister ja vastu võtab partei.

Tööturg ja regionaalpoliitika: kuna ei saadud aru, mida tähendab töötuse määr, järeldati, et kodumaakonnas on liiga vähe töötuid või siis just , et kõige rohkem töötuid.

Demokraatia. Demokraatlike valimiste tunnuste asemel nimetati demokraatliku valitsemise tunnuseid, arvati, et Boka pooldab monarhiat.

Üksikisik, riik ja õigus :Arvati et inimest võib lugeda õiguserikkumises süüdi olevaks, kui on tema vastu kindlaid tõendid, et ta on midagi valesti teinud, siis kui ta on saanud kuriteo või vargusega hakkama või kui inimene ise ennast süüdi tunnistab.

Inimõigused ja kodakondsus: valesti vastati juhul, kui küsimust ei loetud korralikult ja ignoreeriti sulgudes olevat teksti.

4.3.1. Ülesannete eristusjõud (Tabel 4, Lisa 2)

Tugevaid ja nõrku töid eristavad küsimused, mille standardhälve on suur, antud eksamitöös on nendeks Demokraatia, Riigieelarve ja maksud, Õigusriik ja Arutlus. Üksikküsimustest eristuvad Õigusriik 1, Riigieelarve ja maksud 1 ja 2, Demokraatia 1. Õigusriik 1 ja Riigieelarve ja maksud 1 olid sarnased ülesanded (lahtrite täitmine tabelis) ning nõrgemad õpilased ei tulnud sellega toime.

4.3.2. Ülesannete keskmine punktisumma

Tabel 6

	Kaasaegne ühiskond	Majandus ja toimetulek	Õigusriik	Riigieelarve ja maksud	Tööturg ja regionaalpoliitika	Demokraatia	Ühiskond riik ja õigus	Inimõigused ja kodakondsus	Arutlus
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)

Valimi suurus	1076	1073	1075	1076	1073	1066	1072	1077	1076
Keskmine	863	6,35	6,07	5,70	5,09	5,15	8,49	5,56	3,86
Mediaan	9,0	6,0	7,0	6,0	5,0	5,0	9,0	6,0	4,0
Standardhälve	1,40	1,98	2,02	2,07	0,98	2,19	1,29	1,17	1,79
Minimaalne tulemus	3	0	0	0	1	0	2	2	0
Maksimaalne tulemus	10	10	8	8	6	9	10	7	6

4.3.3. Ülesannete lahendatavuse korrelatsioon kogu eksamitöö lahendatavusega. (Vt lisa 1)

Lahendatavuse korrelatsioon näitab meile, kas üksikud ülesanded tekitavad sarnase järjestuse eksamitöö üldise järjestusega. Suurem on kokkulangevus ülesannete Demokraatia, Riigieelarve ja maksud, Õigusriik, Majandus ja toimetulek ja Arutlus puhul, väiksem on kokkulangevus eksamitöö järjestusega ülesande Inimõigused ja kodakondsus puhul. Ülesannete omavaheline korrelatsioon näitab, et sarnase pingerea tekitasid Riigieelarve ja maksud ning Õigusriik, Ülesanne Demokraatia tekitas sarnase pingerea ülesannetega Majandus ja toimetulek ning Riigieelarve ja maksud, kõige suurem oli kokkulangevus arutlusega. Kõige väiksem kokkulangevus oli ülesannete Ühiskond, riik ja õigus ning Inimõigused ja kodakondsus puhul.

4.3.4. Ülesannete jõukohasus (poisid/tüdrukud, linna ja maakoolid).

Ülesannete keskmine punktisumma sõltuvalt eksaminandi soost
Tabel 7

sugu		Kaasaegne ühiskond	Majandus ja toimetulek	Õigusriik	Riigieelarve ja maksud	Tööturg ja regionaalpoliitika	Demokraatia	Ühiskond, riik ja õigus	Inimõigused ja kodakondsus	Arutlev küsimus
M	Eksaminande	534	532	533	533	532	529	532	535	533
	Keskmine	8,76	6,34	5,79	5,52	5,11	5,23	8,42	5,50	3,51
	Minimaalne tulemus	3,00	,00	,00	,00	1,00	,00	2,00	2,00	,00
	Maksimaalne tulemus	10,00	10,00	8,00	8,00	6,00	9,00	10,00	7,00	6,00
	Standardhälve	1,32	1,99	2,14	2,02	,98	2,19	1,34	1,18	1,85
	Asümmeetria	-1,39	-,29	-,87	-,68	-1,04	-,31	-1,08	-,53	-,28
	Ekstsess	2,50	-,40	-,15	-,27	,77	-,50	1,42	-,40	-,99
N	Eksaminande	542	541	542	543	541	537	540	542	543
	Keskmine	8,50	6,35	6,35	5,88	5,07	5,07	8,56	5,62	4,20
	Minimaalne tulemus	3,00	1,00	,00	,00	1,00	,00	4,00	2,00	,00
	Maksimaalne tulemus	10,00	10,00	8,00	8,00	6,00	9,00	10,00	7,00	6,00
	Standardhälve	1,47	1,96	1,86	2,09	,99	2,19	1,23	1,16	1,64
	Asümmeetria	-,99	-,22	-1,20	-,95	-1,09	-,30	-,74	-,63	-,65
	Ekstsess	,65	-,47	,93	,16	1,00	-,65	,09	-,21	-,49

Poisse ja tüdrukuid oli eksamitöö sooritajate seas võrdselt. Ülesannete keskmine punktisumma eksaminandi soost ei sõltunud, tüdrukute keskmine on küll mõnevõrra kõrgem, vahe poistega aga üsna väike. Sama saame öelda ka üksikute küsimuste kohta. Poisid vastasid pisut paremini küsimustele Kaasaegne ühiskond, Tööturg ja regionaalpoliitika ja Demokraatia. Kõige suurem erinevus tüdrukute kasuks on arutluse puhul.

Eksamitöö üldiste näitajate võrdlus.

Tabel 8

õppeaine	sugu		punktid	hinne	aastahinne	sooritus	kvaliteet	edukus
ühiskonnaõpetus	M	Eksaminande	536	536	532			
		Keskmine	54,07	3,68	3,71	72,10%	61,01%	99,25%
		Standardhälve	9,23	,62	,71			
		Asümmeetria	-,41	,15	,37			
		Ekstsess	,00	-,44	-,77			
	N	Eksaminande	543	543	537			
		Keskmine	55,59	3,77	4,08	74,12%	67,22%	98,53%
		Standardhälve	9,51	,66	,75			
		Asümmeetria	-,53	-,02	-,18			
		Ekstsess	-,09	-,26	-1,07			
	Kokku	Eksaminande	1079	1079	1069			
		Keskmine	54,83	3,72	3,89	73,11%	64,13%	98,89%
		Standardhälve	9,40	,64	,76			
		Asümmeetria	-,46	,07	,10			

Eksamihinne on madalam kui aastahinne koolis, poistel on erinevus väiksem(0,03 palli) kui tüdrukutel(0,31 palli). Tüdrukuid hinnatakse koolides üle ja sama jäi eksamitööid lugedes ka silma, nn. tublide tüdrukute „kasuks” on õpetajad eksamitööid hinnates sagedamini eksinud. Kvaliteet on tüdrukutel mõnevõrra kõrgem, mis tähendab, et tüdrukute hulgas on rohkem neid, kes sooritasid eksami hindele „4” või „5”, edukus on aga mõnevõrra madalam kui poistel, st hindega „2” oli tüdrukute hulgas rohkem.

4.3.5. Aastahinde ja eksamihinde võrdlus:

Tabel 9

		Sagedus	Protsent	Ilma lünkadeta	Kumulatiivne protsent
Hinded	2,00	12	1,1	1,1	1,1
	3,00	375	34,8	34,8	35,9
	4,00	590	54,7	54,7	90,5
	5,00	102	9,5	9,5	100,0
	Kokku	1079	100,0	100,0	

aastahinne(a)					
		Sagedus	Protsent	Ilma lünkadeta	Kumulatiivne protsent
Hinded	2	6	,6	,6	,6
	3	350	32,4	32,7	33,3
	4	465	43,1	43,5	76,8
	5	248	23,0	23,2	100,0
	Kokku	1069	99,1	100,0	
Lüngad		10	,9		
Kokku		1079	100,0		

Kümnele tööle polnud aastahinnet märgitud.

Koolihinnde ja eksamihinnde kokkulangevuse võrdlemine näitab, et vaid 31,0% õpilastest, keda oli koolis hinnatud hindegaga „5“, sooritasid ka eksami samale hindele, 64,1% „viielistest“ sooritasid eksami hindele „4“ ja ühel eksamitöö ebaõnnestus. See kinnitab mõnevõrra eespool toodud väidet õpilaste mõningasest ülehindamisest koolides. Koolihindegaga „kaks“ hinnatud õpilastest vaid üks sai ka eksamitöö „kahe“, 66,7% sooritasid eksami „kolmele“.

Koolihinnde ja eksamihinnde korrelatsioon.

Tabel 10

			koolihinne				kokku
			2	3	4	5	
hinne	2,00	sagedus	1	8	2	1	12
		% hinne	8,3%	66,7%	16,7%	8,3%	100,0%
		% koolihinne	16,7%	2,3%	,4%	,4%	1,1%
	3,00	sagedus	4	227	125	11	367
		% hinne	1,1%	61,9%	34,1%	3,0%	100,0%
		% koolihinne	66,7%	64,9%	26,8%	4,4%	34,3%
	4,00	sagedus	1	114	316	159	590
		% hinne	,2%	19,3%	53,6%	26,9%	100,0%
		% koolihinne	16,7%	32,6%	67,8%	64,1%	55,1%
	5,00	sagedus	0	1	23	77	101
		% hinne	,0%	1,0%	22,8%	76,2%	100,0%
		% koolihinne	,0%	,3%	4,9%	31,0%	9,4%
kokku	sagedus	6	350	466	248	1070	
	% hinne	,6%	32,7%	43,6%	23,2%	100,0%	
	% koolihinne	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

4.3.6. Eksamitöö keskmine punktisumma sõltuvalt kooli asukohast.

Tabel 11

Kooli asukoht	Eksaminande	Punktid
Maakonnakeskus	187	53,97
Suurlinn	309	56,99
Teeninduspiirkonnata kool	14	60,50
Valla ja väikelinna kool	548	53,76
Täiskasvanute gümnaasium	21	55,10
Kokku	1079	54,83

100% edukusega olid teeninduspiirkonnata koolid ja täiskasvanute gümnaasiumid, veidi madalam oli edukus maakonnakeskuse koolides (96,79), kuid ka see on väga hea tulemus.

Kvaliteet on madalam valla ja väikelinna koolides 58,39%, kuid iseenesest pole see kehv tulemus, sest üle poolte sooritasid eksami hindele „4” või „5”, teeninduspiirkonnata koolides kvaliteet 78,57%. Teeninduspiirkonnata koolide kõrgemad näitajad ei ole aga mingi üllatav tulemus, vaid pigem kinnitavad reeglit. *Valimi suurus (14) ei ole aga tegelikult piisav järeluste tegemiseks.*

Kooli asukoht ja täiskasvanute gümnaasium – arusaamatu kombinatsioon!

4.3.7. Eksamitöö keskmine punktisumma sõltuvalt kooli tüübist.

Tabel 12

Koolitüüp	Eksaminande	Keskmsed punktid
Gümnaasium	847	55,03
Põhikool	223	54,28

100% edukusega olid põhikoolid ja täiskasvanute gümnaasiumid *gümnaasiumites oli see näitaja 98,58%, kvaliteet oli gümnaasiumides 65,29%, põhikoolides 60,99%, täiskasvanute gümnaasiumides vaid 33,33%.*

5. Eksamitööde parandamise ja hindamise analüüs.

5.1. Parandamise vastamine hindamisjuhendile.

Parandamisel tehtud vead olid tingitud õige mitmetest asjaoludest:

- Vigadest hindamisjuhendis.

Majandus ja toimetulek ülesanne 4, kui õpetaja lähtus juhendist ja mitte oma tervest mõistusest, siis parandas ta õpilase õige vastuse valeks

Demokraatia ülesannet nr.6, õpetajad lugesid õigeaks ainult selle §, mis oli juhendis antud ja ei vaevunud vaatama Põhiseadust, veendumaks, et ka § 36 on õige vastus

- Teadmiste vähesusest või hindaja soovist õpilasele paremat hinnet panna? Selline küsimus tekib kui vaadata punktide skaalat (joonis 1).

Selgelt eristub punktide 34, 53 ja 68 andmine

Majandus ja toimetulek ülesanne 2.

Arutlus

- Tähelepanematusesest.

Inimõigused ja kodakondsus ülesanne 1, kus õpetajad ka ei olnud märganud sulgudes olevat märkust ja andsid õpilasele punktid.

Kohati oli tunda, et õpetaja ei süvenenud vastusesse.

Arutleva küsimuse hindamisel eksiti hindamisjuhendi vastu

Esines ka nn.,vormistamisvigu”: Mõned õpetajad andsid ka poolikuid punkte, kuigi juhend seda ei võimaldanud, 0 punkti asemel oli tõmmatud kriips või hoopis kast tühjaks jäetud, see tekitas andmelünki.

5.2. Näited parandamisvigadest.

Kaasaegne ühiskond: otseseid vigu selle ülesande parandamisel ei esinenud, kõige rohkem eksiti kolmanda küsimuse hindamisel ja anti punkt kui õpilane oli kirjutanud ainult ühe vahemiku.

Majandus ja toimetulek: selle ülesande hindamisel tehti vigu eelkõige teise ülesande parandamisel, punkte on antud näiteks selliste vastuste eest:

Ei, kuna tootmisressursse saab piirata kõikides ettevõtetes; ja, kuna turumajanduses on konkurents suur. Kuna seal on enamasti kauplemine ja igauks saab tõsta ja langetada hindasi kuidas soovib.

Tootmisressursid on piiratud ka teistes majandustes, näiteks põllumajanduses.

Eksitud on ka kolmanda küsimuse parandamisel, punkte on antud valdkondade (haridus, meditsiin) nimetamise eest, kuigi ülesandes oli nõutud näidete toomist. Esines ka selliseid juhtumeid, kui õpilane oli nimetanud konkreetsed näited ja õpetaja oli ta punktideta jätnud.

Neljanda küsimuse puhul parandati õpilase õige vastus valeks, hindamisjuhendis oli viga ja muidugi on see lubamatu (hindamisjuhendi järgi moodustavad sotsiaalhoolekande sotsiaalministeeriumi valitsuskulud), aga siin oleks pidanud küll igal õpetajal julgust olema juhendit eirata ning ikka õige vastus õigeks lugeda.

Demokraatia: Ka selle küsimuse puhul esines üsna tihti eksimusi, mõned näited, mille eest punkt anti:

Ma arvan, et poistesalk ei tegutse esindusdemokraatia põhimõtteid arvestades – siin ei arvestata esindusdemokraatia põhimõtteid

Ei usu, kuna nad ei tea esindusdemokraatiast midagi.

Neljandas küsimuses nõuti juhtimisstiili nimetamist, aga punkt saadi ka selliste vastuste eest:

Täieliku võimu pooldas tema, kelle käsku tuleb ka pimedas täita.

Juhtimisstiili, kus kõik alluvad pimesi juhile.

Õigeks on loetud ka, kui õpilane on vastanud, et Boka pooldab monarhiat, osades töödes oli seda veel monarhiliseks valitsemisstiiliks nimetatud ja ikka punkt saadud.

Üksikisik, riik ja õigus: Punktid anti näiteks selliste vastuste eest:

- „Kui kõik kohtud Eestis on läbi käidud saab kaevata maailmakohtusse.“
- „Advokaadi ülesandeks on kaitsta kostjat ehk kohtualust.“
- „Hiljem saab edasi kaevata.“
- „Isik, kelle vastu on esitatud kohtule avaldus mingi nõude arutamiseks on hagi.“
- „Kohtuotsust võib edasikaevata...Riigikohtusse, kus VIIAKSE TÄIDE lõplik kohtuotsus.“

Inimõigused ja kodakondsus.

Enamasti on valesti punkte antud esimese ülesande eest, sest ka hindaja ei ole tähele pannud, et ei tohi nimetada küsimuses kaks olevaid õigusi.

Arutus.

Esitame näiteks kaks kuue punktiga hinnatud arutlust.

- „Et ühiskond oleks stabiilne ja ei tekiks vägivalda tuleb olla salliv ehk tolerantne ka vähemuste suhtes kes on asjades erineval seisukohal.“
- „Peaksin olema salliv, et ühiskonnas oleks stabiilsus ja vähemuses olevad inimesed ei kannataks vägivalda all, sellepärast et meil on erinevad seisukohad, olge tolerantseid.“

6. Ettepanekud 2007. aasta eksamitöö koostamiseks.

Enne töö trükkiminekut hoolega kontrollida, et eksamitöös või -juhendis poleks vigu. Kas töö sooritamise aeg oli 180 minutit või 2,5 tundi? Ka õpetajate tagasiside lehtedel on seda korduvalt märgitud.

Hindamisjuhendi tugevaks küljeks oli see, et rõhutati korduvalt: hinnata tuleb õpilase seisukoha järgi.

Jätkata senist praktikat (juba tasemetööde ajast), et eksamitöö koostatakse kogu aine sisu arvestades.

Näidisülesannete panemine REKK-i kodulehele on tervitatav (kuigi mõni õpetaja oli nõrkinud, sest eksamiülesanded olid teistsugused, kui tema oodanud oli).

Ülesannete eest punktide andmine olgu ühtsuse printsiibist, s.t kui ühe ülesande juures annab „jah“ või „ei“ ühe punkti ja selgitus teise (Kaasaegne ühiskond 5), siis võiks see nii olla ka teisel juhul (Kaasaegne ühiskond 6), või vastupidi.

Eksamitöö vormistamise kohta:

Hindamisjuhendisse märkida, kuidas õpetaja peab plangil kastikesi täitma, et ei tekiks statistikas taolisi andmelünki, nagu oli sellel aastal.

Küsimuste paigutamine teemade kaupa oli õnnestunud valik.

Läbiv numeratsioon lihtsustaks ülesandele viitamist.

Tagasiside lehtedel võiks olla mäрге ka selle kohta, millist õpikut koolis kasutatakse.

Ettepanekud õpetajale/õppijale, millele tuleb tähelepanu pöörata õpiprotsessis.

1. Kasutage tundides rohkem põhiseadust, sest siis oskavad õpilased seda ka eksamil rohkem teha.

2. Nõudke õpilastelt põhimõistete tundmist, ilma teadmisteta ei saa ühiskonnaõpetuse eksamit edukalt sooritada.

3. Vana tõde, mis vajab kogu aeg meelde tuletamist: loe küsimus tähelepanelikult läbi!

4. Harjutage õpilastega arutluse kirjutamist!

5. Vältige tunnitöodes poolikute punktide andmist ja valmistage õpilasi ette selleks, millega neil eksamitööd sooritades arvestada tuleb. Hinnake õpilasi tundides objektiivselt ja ikka vastavalt nende teadmistele, siis ei ole vaja ka eksamil hakata punkte „otsima“.

6. Usaldage iseennast!

7. Eksamitöö sooritamiseks on aega piisavalt, ka õpetajatel on tööde parandamiseks aega piisavalt.

Lõpetuseks tahab analüüsija tänada aineõpetajaid, kes õpilasi eksamiks ette valmistasid, õpilasi, kes ühiskonnas toimuva vastu huvi tundsid ja ühiskonnaõpetuse eksami valisid, ning eksamikomisjoni, kes eksamitöö koostasid. Ühiselt, üksteise vigadest ja kordaminekutest õppides suudame selle õppeaine õpetamist koolis edasi viia.

Lisa 1

Ülesannete lahendatavuse korrelatsioon kogu eksamitöö lahendatavusega.

		punktid	Kaasaegne ühiskond	Majandus ja toimetulek	Õigusriik	Riigieelarve ja maksud	Tööturg ja regionaalpoliitika	Demokraatia	Ühiskond, riik ja õigus	Inimõigused ja kodakondsus	Arutlev küsimus
punktid	Pearson Correlation	1	,514(**)	,675(**)	,687(**)	,702(**)	,579(**)	,737(**)	,526(**)	,375(**)	,652(**)
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	1086	1077	1074	1076	1077	1074	1067	1073	1078	1077
Kaasaegne ühiskond	Pearson Correlation	,514(**)	1	,270(**)	,220(**)	,251(**)	,324(**)	,326(**)	,154(**)	,158(**)	,275(**)
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	1077	1077	1074	1074	1076	1074	1067	1072	1075	1075
Majandus ja toimetulek	Pearson Correlation	,675(**)	,270(**)	1	,345(**)	,379(**)	,331(**)	,418(**)	,324(**)	,201(**)	,333(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	1074	1074	1074	1071	1073	1071	1067	1071	1073	1074
Õigusriik	Pearson Correlation	,687(**)	,220(**)	,345(**)	1	,477(**)	,328(**)	,400(**)	,301(**)	,200(**)	,358(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	1076	1074	1071	1076	1074	1071	1064	1071	1074	1073
Riigieelarve ja maksud	Pearson Correlation	,702(**)	,251(**)	,379(**)	,477(**)	1	,334(**)	,408(**)	,340(**)	,169(**)	,327(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000
	N	1077	1076	1073	1074	1077	1073	1066	1071	1075	1075
Tööturg ja regionaalpoliitika	Pearson Correlation	,579(**)	,324(**)	,331(**)	,328(**)	,334(**)	1	,386(**)	,213(**)	,168(**)	,372(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
	N	1074	1074	1071	1071	1073	1074	1066	1069	1072	1072
Demokraatia	Pearson Correlation	,737(**)	,326(**)	,418(**)	,400(**)	,408(**)	,386(**)	1	,299(**)	,175(**)	,444(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000
	N	1067	1067	1067	1064	1066	1066	1067	1065	1066	1067
Ühiskond, riik ja õigus	Pearson Correlation	,526(**)	,154(**)	,324(**)	,301(**)	,340(**)	,213(**)	,299(**)	1	,126(**)	,262(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000
	N	1073	1072	1071	1071	1071	1069	1065	1073	1072	1072
Inimõigused ja kodakondsus	Pearson Correlation	,375(**)	,158(**)	,201(**)	,200(**)	,169(**)	,168(**)	,175(**)	,126(**)	1	,160(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
	N	1078	1075	1073	1074	1075	1072	1066	1072	1078	1076
Arutlev küsimus	Pearson Correlation	,652(**)	,275(**)	,333(**)	,358(**)	,327(**)	,372(**)	,444(**)	,262(**)	,160(**)	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	1077	1075	1074	1073	1075	1072	1067	1072	1076	1077

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Lisa 2

Andmed üksikküsimuste kohta

	Kü1	Kü2	Kü3	Kü4	Kü5	Kü6	Kü7	Kü8	Mjt1
Arv	1080	1079	1080	1079	1080	1078	1080	1080	1076
Keskm.	0,91	0,80	0,77	0,95	1,83	0,90	1,62	0,86	0,89
Std.hälve	0,286	0,403	0,417	0,226	0,426	0,303	0,658	0,346	0,748
Asümm.	-2,873	-1,472	-1,309	-3,963	-2,51	-2,633	-1,472	-2,091	0,178
Min	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Max	1	1	1	1	2	1	2	1	2

	Mjt2	Mjt3	Mjt4	Õr1	Õr2	Rjm1	Rjm2	Tjr1	Tjr2
Arv	1076	1078	1080	1079	1077	1078	1078	1080	1078
Keskm.	1,17	1,34	2,95	4,54	1,53	2,69	3,01	0,98	0,72
Std.hälve	0,699	0,736	0,963	1,787	0,761	1,258	1,250	0,138	0,447
Asümm.	-0,251	-0,629	-0,659	-1,198	-1,244	-0,637	-0,965	-6,970	-0,999
Min	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Max	2	2	4	6	2	4	4	1	1

	Tjr3	Tjr4	Tjr5	Tjr6	D1	D2	D3	D4	D5
Arv	1076	1080	1080	1080	1075	1077	1069	1076	1077
Keskm.	0,80	0,73	0,96	0,91	1,63	1,56	0,261	0,503	0,72
Std.hälve	0,402	0,446	0,206	0,284	1,117	0,678	0,438	0,500	0,447
Asümm.	-1,482	-1,014	-4,427	-2,903	-0,152	-1,227	1,093	-0,011	-1,005
Min	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Max	1	1	1	1	3	2	1	1	1

	D6	Ürõ1	Ürõ2	Ürõ3	Ijk1	Ijk2	Ijk3	arutus
Arv	1076	1080	1073	1080	1079	1080	1079	1077
Keskm.	0,488	3,97	0,72	3,80	1,52	1,84	2,20	3,86
Std.hälve	0,500	0,947	0,451	0,563	0,766	0,413	0,743	1,785
Asümm.	0,048	-0,895	-0,963	-3,309	-1,204	-2,503	-0,586	-0,475
Min	0	0	0	0	0	0	0	0
Max	1	5	1	4	2	2	3	6

Kü: kaasaegne ühiskond
Mjt: majandus ja toimetulek
Õr: õigusriik
Rjm: riigieelarve ja maksud
Tjr: tööturg ja regionaalpoliitika
D: demokraatia
Ürõ: ühiskond, riik ja õigus
Ijk: inimõigused ja kodakondsus